

עברית

לקוטי תורה

שיר השירים

לקוטי תורה • שיר השירים

אדמו"ר הזקן, רבי שניאור זלמן מליאדי

תרגום לעברית של ימינו

מהדורה 1 • ה'תשפ"ז • 2026

7 מאמרים

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרב"י, רבי לוי יצחק

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/print](https://likuteitorah.com/print)

על המהדורה

מהדורה 1 • 4 באוקטובר 2026 • כ"ד תשרי תשפ"ז

נדפס כ"ד תשרי ה'תשפ"ז

המהדורה הזאת כוללת התרגום לעברית של ימינו.

7 מתוך 41 המאמרים שבכרך הזה: אלה שתורגמו עד עתה. השאר יבואו במהדורות הבאות.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

המהדורה כולה: CC BY 4.0. כל אחד רשאי להעתיק, להדפיס, להפיץ ואף למכור עותקים מודפסים, בציון «תרגום: CC BY, likuteitorah.com, /4.0». <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימי (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel) (5725 • Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha)

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

כל מהדורה נשמרת ללא שינוי בכתובת משלה; הדפסה מתוקנת היא מהדורה חדשה. המהדורה הזאת: likuteitorah.com/editions/he/likutei-torah-shir-hashirim/1/likutei-torah-shir-hashirim-he-ed1-translation-a4.pdf

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

תוכן

שיר השירים

מאמר 1	שיר השירים אשר לשלמה ישקנו מנשיקות פיהו כי... שיר השירים אשר לשלמה
מאמר 2	שיר השירים אשר לשלמה שיר השירים אשר לשלמה
מאמר 3	לריח שמניך טובים שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך לריח שמניך טובים
מאמר 4	לריח שמניך טובים שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך לריח שמניך הטובים
מאמר 5	שחורה אני ונאווה בנות ירושלים וגו' "שחורה אני ונאווה, בנות ירושלים"
מאמר 6	שחורה אני ונאווה בנות ירושלים כאהלי קדר כיריעות שלמה "שחורה אני ונאווה, בנות ירושלים"
מאמר 7	ביאור ענין שחורה אני ונאווה ביאור על "שחורה אני ונאווה"

שיר השירים אשר לשלמה ישקנו מנשיקות פיהו כי...

שיר השירים אשר לשלמה

- 1 "שיר השירים אשר לשלמה, ישקני מנשיקות פיהו, כי טובים דודיך מייני". והנה ידוע שהקב"ה נקרא חתן. וכנסת ישראל נקראת בשם כלה. והיינו על שם המשכת התורה והשפעתה לישראל. וכמאמר חז"ל: "ביום חתונתו" — זה מתן תורה.
- ולכן "המשמח את החתן זוכה לתורה, שניתנה בחמישה קולות", בפרק הראשון של ברכות, כי "חתן" פירושו "חת דָּרָגָא", ירידה מדרגה.
- כלומר, ירידה והמשכה של אור אין סוף ברוך הוא להתלבש בתורה. וכנסת ישראל היא מקור נשמות ישראל; וכן כל ניצוץ וניצוץ מישראל בפרט הוא בבחינת כלה.
- והנה למילה "כלה" שני פירושים. הראשון הוא מלשון "כיליון", שהיא מכלה ומבלה את הכול, מלשון "כלה", כלומר נכלה. (כמו "כלה שארי") (בתהילים עג), שתרגם יונתן "אשתיצא גושמי", גופי כלה,
- כלומר, לשון כיליון. וכן (בישעיה טז, ד). וגם במילה "כלה", בפתח, אפשר לומר שהפירוש הוא על דרך זו. וכן הוא בזוהר, פרשת אחרי (דף עב), על הפסוק "כי כלתו היא": "שצייטא", כלומר כלות והסתיימות, וכו'.
- כי המילה "כלה" היא שם עצם המורה על הפעולה, כמו "רכה", "זכה", "דקה", והיא נקראת כלה על שם שהיא מכלה וכו'.
- וכן נאמר במדרש רבה "שנתכליו". והפירוש השני הוא מלשון "כלתה נפשי" וכו' (תהילים פד), כלומר תשוקת הנפש להידבק באורו יתברך ולהיכלל בו.
- (וכמו שתרגם יונתן שם "תאיבת נפשי", שהוא לשון תשוקה, כמו "ואל אישך תשוקתך", שתרגמו "תיאובתיך"). והעניין הוא, שהנה בקריאת שמע יש שתי בחינות של מסירות נפש.
- הראשונה היא למסור את הנפש ב"אחד". והשנייה היא "ואהבת... בכל נפשך", אפילו הוא נוטל את נפשך וכו'.
- ויש להבין את עניינן ואת ההבדל ביניהן.
- ועוד צריך להבין איך שייכת "ואהבת בכל לבבך" לאחר בחינת מסירות הנפש שב"אחד", שהרי על האהבה נאמר בסוף פרשת ניצבים: "לאהבה... כי הוא חיך".

אבל מסירות הנפש היא השלכת חייו מנגד, והיא ביטול במציאות לאור אין סוף ברוך הוא ממש. (ועיין בפרשת שמות, בדיבור המתחיל "להבין מארז"ל על הפסוק כי טובים דודיך", ובדיבור המתחיל "חייב אינש לבסומי בפוריא").

ואם כן, כיצד לאחר מעלת ומדרגת הביטול של מסירות הנפש ב"אחד" שייכת בחינת "ואהבת", שבה יש מי שאוהב? והעניין הוא ש...

הנה הבחינה הראשונה, למסור את נפשו ב"אחד", נובעת מ"שמע ישראל" וכו'. כי "שמע" הוא מלשון הבנה, כלומר התבוננות בגדולת אין סוף ברוך הוא, שהוא אחד

כמו קודם שנברא העולם, בלי שום שינוי, כמו שנאמר "אני הוי' לא שנית" וכו'; "אתה הוא עד שלא נברא העולם" וכו'; "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים".

כלומר, "אלקים" הוא המסתיר ומעלים וכו', אבל לפניו יתברך אין שום העלם המסתיר כלל, כי הכול קמיה כלל חשיב וכו'.

2 ומשום כך "ולא תחללו את שם קדשי" וכו' — שלא לעשות מקום חלל וכו', שבו יהיה דבר נפרד ממנו יתברך, חס ושלום. וממילא מתבטלים כל התאוות, תחושת היש והחיים למען עצמו וכו'.

וזהו לשון כיליון: הוא מכלה את החיים למען עצמו וכו', כך שכל רצונותיו מתבטלים ולא נשאר שום רצון מלבד אליו יתברך.

(וזהו עניין "כלה שארי ולבבי", כמו שתרגם יונתן "אשתיצא גושמי", וכמו שנאמר בזהר, פרשת אחרי, הנזכר לעיל, ש"שצייתא דעלמא" היא כיליון כל הרצונות.

וזהו על דרך המבואר במקום אחר על הפסוק "כי תצא": שנקודת פנימיות הלב עולה ונכללת באור אין סוף ברוך הוא, ולא רק מהעולם הזה וכו', אלא אפילו מגן עדן התחתון והעליון, כמו שנאמר "מי לי בשמים" וכו', "כלה שארי" וכו').

והבחינה השנייה היא מלשון "כלתה נפשי", שהיא לשון תשוקה ואהבה. וזהו בחינת ביטול היש: האדם הוא יש ודבר (ולא כיליון היש לגמרי, כמו בבחינה הראשונה), אלא שהוא מבטל את עצמו ורוצה להיכלל ולהתבטל וכו'.

ולכן מפסיקים בין שתי בחינות מסירות הנפש הנזכרות לעיל באמירת "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שהיא בחינת יחודא תתאה. כי מבחינת מלכותו התהוו כל הנבראים מאין ליש, שהרי אין מלך בלא עם; והיא מקור קיומם וחיותם של כל הנבראים.

3 ונאמר "ומבלעדי אין אלקים": "מבלעדי" דווקא, כלומר מחוץ לו יתברך, חס ושלום. אבל הוי' עצמו הוא אלקים: "אני הוי' אלקיכם" — אני בעצמי וכו',

המצמצם ומסתיר את אור אין סוף ברוך הוא, שאינו בעל גבול, כדי שתתגלה בחינת הנבראים כיש. וזה כקמצא,

שלוש ממנו וכו'. ומבחינה זו של "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" נמשכת בחינת "ואהבת", שבה יש מי שאוהב וכו'; מה שאין כן יחודא עילאה, שהיא בחינת ביטול ממש במסירות נפש.

(ובכך מתורץ כיצד שייכת "ואהבת" לאחר מסירות הנפש ב"אחד": מפני שמפסיקים ב"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". ועיין במה שנכתב בעניין זה בפרשת וישב, בדיבור המתחיל "בכ"ה בכסלו", בדרך מעט שונה; והמשכיל יבין שהדברים עולים בקנה אחד.)

ושתי בחינות אלו נקראות בלשון הקבלה שכינתא עילאה ושכינתא תתאה וכו'. והן שתי בחינות הכלה שעליהן נאמר בשיר השירים, כי כל שיר השירים עוסק בשתי בחינות הכלה הנזכרות לעיל, כידוע,

כי בשיר השירים נאמר ונשנה פעמיים החיבוב שבין חתן לכלה, והדבר רומז לשתי בחינות הכלה הנזכרות לעיל.

(ועיין בפרדס, שער ח, פרק יג, בעניין שכינתא עילאה ושכינתא תתאה; ובזהר הרקיע, בתחילת פרשת בראשית, על הנאמר שם בזהר: "מה שושנה וכו', אף כנסת ישראל וכו'".)

ועיין במה שכתוב בפירוש כנסת ישראל להלן, בדיבור המתחיל "ששים המה מלכות", בשם משנת חסידים; וכן בפרשת תצוה, בדיבור המתחיל "זכור את אשר עשה לך עמלק" וכו'; ועיין בספר ה"מ, סימן קנו. והכוונה בכולם אחת היא,

והיא שתי המדרגות של יחודא עילאה ויחודא תתאה. ועיין עוד בעניין שתי בחינות הכלה בדיבור המתחיל "וארשתיך לי", בהפטרה של פרשת במדבר; ואפשר שזהו עניין מעט אחר, והוא כפי שנאמר בסוף הדיבור המתחיל "כי אתה נרי", בעניין הדורות הראשונים והדורות האחרונים.)

4 ב. והנה משתי בחינות הכלה הנזכרות לעיל נמשכות שתי בחינות של חתנים, בחינת "חת דִּרְגָא". וזהו "קול מזהלות חתנים מחופתם" — "חתנים" לשון רבים, ומשמעו שניים. העניין יובן מתוך המאמר "מלך משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול".

5 ולכאורה אינו מובן מהו "שם גדול" ומהו "שם קטן". וכן צריך להבין את מאמר חז"ל "עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד": כיצד שייכת בחינת שם קודם שנברא העולם, כשעדיין לא היה מי שיקרא לו בשמו?

ויובן על פי הידוע שהקב"ה נקרא בגמרא ובמדרשים בשם "הקדוש ברוך הוא". בחרו בשם זה ולא בשמות ובכינויים אחרים, כמו "רחום וחנון", מפני שהוא מורה שהוא קדוש ומובדל וכו'.

(ועיין במה שנכתב בפרשת מקץ, בביאור על הפסוק "כי עמך מקור חיים", ולהלן בדרוש הראשון על הפסוק "צאינה וראינה"). והמשכות והתלבשויות אור אין סוף בראשית ההשתלשלות אינן בערך אליו כלל, אלא כטיפה מן הים.

וזהו מאמר חז"ל "הקב"ה יושב ועוסק בתורה" וכו': עצמותו יתברך קדוש ומובדל, אלא שהוא "יושב" ומשפיל את עצמו להתלבש בתורה, כאדם היושב ומשפיל את קומתו. והארה זו נקראת בחינת "שם", שאינה

אלא זיו והארה. (והעניין של "עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד" הוא המקור, השורש והיכולת שיש באין סוף ברוך הוא שיוכל להיות גילוי של זיו והארה, שממנו יתהוו עולמות כאשר יעלה ברצונו וחפצו.

והוא כמו זיו השמש הכלול במאור, שהיא השמש עצמה. אלא שבנמשל הדבר נעלה לאין שיעור: השמש מאירה את הזיו שלא מבחירתה, ואילו למעלה המשכת הזיו וגילוי, על דרך משל, הם כאשר עולה הדבר ברצונו וכו'. ואם כן, הזיו הכלול בו

היינו היכולת שיש בו יתברך להאיר זיו והארה וכו'. יכולת וכוח זה נקראים שמו. וזהו שנאמר "כח אדני בכחך הגדול". והיינו משום שמהותו ועצמותו אינן כלל בגדר השפעה והמשכה; ועיין במה שנכתב בדיבור המתחיל "אתם ניצבים".

ולכן הכוח והמקור של ההמשכה נקראים שמו, וכמו שהוסבר במקום אחר בפירוש "כי עמך מקור חיים": גם בחינת "מקור חיים" נקראת "עמך", כלומר דבר טפל וכלא חשיב וכו'.

וזהו עניין "שמו הגדול", שלמעלה מההשתלשלות; ושמו הגדול הזה משובח ומפואר עדי עד, בבחינת אין סוף.

וזהו "כי הוא לבדו יתברך יחיד ומיוחד", ו"עיקר חי העולמים" הוא רק בחינת מלך וכו'.

כי השתלשלות העולמות אינה בדרך עילה ועלול, כמו שכתוב בספרים; שאם כן הייתה, כביכול, בחינת שינוי, שהרי בעילה ועלול יש שינוי בעילה בעקבות ההשפעה.

כמו, דרך משל, רב המשפיע לתלמידו: הוא מוכרח להפנות את מחשבתו אל ההשפעה, ושכלו אינו פנוי לעיין בעניינים וברעיונות כפי שהיה פנוי קודם שהשפיע.

אבל בו יתברך נאמר: "אתה הוא קודם שנברא העולם ומשנברא העולם", בלי שום שינוי חס ושלום.

והיינו משום שמקור חיות העולמות הוא רק מבחינת שמו, בחינת מלכות. (ועיין עוד בעניין שמו הגדול בפרשת שלח, על הפסוק "אני... אשר הוצאתיך מארץ מצרים".

ובפרשת פינחס, בדיבור המתחיל "צו את בני ישראל" וכו', בעניין "שמו", שערכו בגימטריה "רצון". וכן על "ואלה שמות" וכו').

ובאמת "נשגב שמו לבדו". וההמשכה מבחינת שמו אינה בדרך עילה ועלול, שאם כן היה הכול בבחינת אין סוף.

אלא שההמשכה נעשית על ידי צמצום ודילוג, עד שנמשך רק בחינת קו וחוט ממלכות דאין סוף, ואחר כך צמצומים והעלמות נוספים, אין מספר,

(עיין בספר של בינונים, חלק ב, פרק ט, בהגהה), עד שיכולה להיות בחינת השתלשלות של עילה ועלול, וכידוע עניין סובב כל עלמין וממלא כל עלמין וכו'.

והנה התלבשות והמשכה זו משמו הגדול, להתלבש בתורה — "יושב ועוסק בתורה" — היא בחינת רננה דאורייתא, כי "אורייתא מחכמה נפקת".

"נפקת" דווקא: כלומר, בחינת התורה הגלויה היא מחכמה. אבל ההארה העליונה שעל ידה אור אין סוף ברוך הוא מתלבש בחכמה עילאה, "חכים",

"ולא בחכמה ידיעא", היא בחינת טעמי התורה ורננה דאורייתא — זרקא, מקף, שופר וכו'. (כי גם הטעמים הם כעין אותיות, שהם עניין של המשכות, כידוע בעניין טנת"א.)

אלא שהם אותיות והמשכות מבחינת תענוג עליון, בחינת "כי עמך מקור חיים", שלמעלה אפילו מבחינת חכמה עילאה, ואין צריך לומר שהם למעלה מאותיות הדיבור, הנמשכות מן החכמה. והעניין הוא, שכמו שיש אותיות הדיבור ואותיות המחשבה,

כך יש אותיות הכלולות בשכל וגם למעלה מן השכל. וזהו עניין הטעמים; ו"טעם" הוא גם לשון טעם טוב ומתיקות. כלומר, הם אותיות והמשכות של תענוג עליון, מבחינת שעשוע המלך בעצמותו, כמו שנאמר "ואהיה אצלו שעשועים".

ומשם נמשך להתלבש בחכמה עילאה, וזהו "ואני תורתך שעשעתי", וכמו שהוסבר במקום אחר על "ואהיה אצלו אמוני" וכו'. ועיין עוד בעניין רננה וטעמי התורה על הפסוק "ויהי מקץ שנתיים ימים".

וכן בפרשת אמור על הפסוק "והניף הכהן אותם"; ובפרשת וזאת הברכה על הפסוק "תורה צוה" וכו'. ובמקום אחר הוסבר שזהו "ויהי בישורון מלך", כי אפשר לומר שגם "ישורון" הוא מלשון "שיר".

וכשם שהשיר הוא מעגלי, כך בניגון נעוץ סופו בתחילתו: כאשר הניגון מסתיים, התחלתו נמשכת שוב וכו'. כך גם למעלה: הניגונים והטעמים הם המשכה של ממש של האור הסובב כל עלמין, והמשכה זו היא בבחינת מלך, כמאמר הברכה: "ברוך אתה הוי' אלקינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וציוונו".

6 ג. וזהו "שיר השירים אשר לשלמה". כי "שיר" הוא עניין של היכללות ברצוא ושוב, ולמעלה הוא בחינת מטי ולא מטי וכו'.

(ועיין בעץ חיים, שבחינת מטי ולא מטי נמשכת מפה דא"ק, שהיא בחינת אורות הטעמים דא"ק וכו'. וזהו "שיר" וכו', "מנשיקות פיהו". ועיין עוד בעניין ההמשכה שבבחינת מטי ולא מטי בביאור "מוצאיהם למסעיהם" וכו'.)

וזהו "שיר השירים": השיר שממנו מקבלים השירים שלמה, כי יש כמה בחינות של שיר העולות מלמטה למעלה.

כי מקור הנבראים, המחיה אותם ומהווה אותם מאין ליש — בחינת מלכות דאצילות — עולה ונכלל בביטול במאציל ברוך הוא, בבחינת שיר של רצוא ושוב. וגם לאחר התלבשותו בבריאה, יצירה ועשיה,

הנה עליות העולמות, העולים ונכללים וכו', נקראות בחינת שיר, כמו ניגונו של המנגן, שיש בו קולות העולים ויורדים במעלות ובמורדות. ויש מיני עליות רבים לאין קץ ושיעור, והכול בבחינת שיר.

וזהו "כל בעלי השיר יוצאים בשיר ונמשכים בשיר" וכו'. (ועיין במה שנכתב על "מזמור שיר חנוכת הבית" ועל "ושם אחיו יוכל".)

והנה כל השירים הללו שממטה למעלה נקראים "שירה", בה"א, לשון נקבה, כמו שנאמר "השירה הזאת"; זוהי בחינת הכלה. ומבחינת הכלה נמשכת שמחת החתן, מהעלם לגילוי: "משמח חתן עם הכלה".

כלומר, על ידי הכלה: באמצעות בחינת השירה בה"א, בחינת הכלה, נמשך השיר העליון, בחינת דכר. (ועיין בזוהר, פרשת וילך, דף רפד ע"ב ורפה ע"א).

היינו המשכת אור אין סוף הסובב כל עלמין מבחינת שמו הגדול — טעמי התורה ורננה דאורייתא, בחינת תענוג העליון — להתלבש בתורה.

(ועיין בעניין שיר השירים במדרש רבה, בסוף הפירוש על הפסוק "שיר השירים"; זוהר חלק ב, מח ע"ב, קלב ע"א, קמג ע"א-ע"ב, קמד ע"א-ע"ב, קמה ע"ב; זוהר חלק ג, עד ע"ב, רפד ע"ב).

(ואפשר לפרש "שמע ישראל" — "שיר אל", כי בנשמות ישראל יש מבחינת שיר ומבחינת השירים; עיין להלן בביאור על "צאינה וראינה", ובזוהר חלק א, ויחי (דף רמה). ועיין במה שנכתב לעיל בעניין ישורון, ובפרשת בלק על הפסוק "ולא ראה עמל בישראל" וכו').

7 "אשר לשלמה" (אשר לשלמה): כמו "עושה שלום במרומיו": מיכאל, שר המים, וגבריאל, שר האש — שני הפכים וכו'.

כך גם יש חיבור והתכללות של שני הפכים, מלמטה למעלה ומלמעלה למטה. שהרי הוא יתברך קדוש ומובדל, ואין ערוך אליו וכו', [אלא] כטיפה לעומת האוקיינוס וכו'.

8 והעולמות הם בבחינת יש ונפרד. כדי שאור אין סוף יתלבש בטיפה זו, שאין לה ערוך כלל וכו', מוכרח להיות המשכה של תענוג עליון, שהי' יתענג בהמשכת הטיפה וכו'.

תענוג זה הוא עניין השיר, שממנו נעשה השלום — ההתקשרות של המשפיע במקבל וכו'. וכך נעשה "אשר לשלמה".

בתיבת "לשלמה" נכללות יחד בחינת זכר ובחינת נקבה: "שלמה" בחולם פירושו "המלך שהשלום שלו", והוא המשכת טיפת הזכר.

גם "שלמה" בה"א בסופו מורה על לשון נקבה: בחינת העלייה מלמטה למעלה. בחיבור שניהם נעשה ייחוד עליון, ונמשך שיר לשירים. ועיינו בעניין שלמה בהרמ"ז (דקע"ו ע"ב).

הגורם לכלל זה הוא הכתוב "ישקני מנשיקות פיהו". המשכת בחינת שמו הגדול בשיר ובטעמים נקראת בחינת נשיקין — גילוי אהבה פנימית, כאהבת האב

לבנו יחידו. מרוב עוצמת האהבה, שתוכו רצוף אהבה כאש בוערת, היא אינה יכולה לעבור מן הכוח אל הפועל בגילוי אלא בדרך של צמצום גדול, כשהיא מצטמצמת בהבל הפה וברוח פיו.

ואף שמדובר במעשה גשמי, דווקא בו מתגלה פנימיות האהבה, שאינה מתלבשת בשום כלי אחר, אפילו לא באותיות הדיבור וכו'. (ועיינו במה שנכתב על כך בד"ה מי יתנך כאח לי וכו', אשקך וכו').

כך גם התשוקה הזאת והתענוג העליון הזה — שיהיו גילוי והתלבשות של אור אין סוף בבחינת הטיפה, והשפעת התורה — הם בבחינת דילוג וקפיצה, ולא בבחינת השתלשלות,

אלא בבחינת צמצום גדול: "יושב ועוסק בתורה" וכו'; "משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול".

וזהו "יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי". "יומם" — באמצעות ישראל העוסקים בתורה נמשך חסד עליון בכל יום, בחינת השפעה מלמעלה למטה, וכמאמר חז"ל בפרק לפני אידיהן (ד"ג ע"ב):

"שלוש שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, שניות יושב ודן, שלישית יושב וזן" וכו'; זהו עניין התלבשות אור אין סוף בהשפעה.

(פירוש: "יושב ועוסק בתורה" היינו המשכת מוחין — חכמה, בינה ודעת; "כשניות יושב ודן" היינו בחינת חסד, גבורה ותפארת; ו"בשלוש שעות שלישיות יושב וזן" היינו בחינת נצח, הוד ויסוד. כידוע, נצח והוד נקראים "לחמו בלחמי". ועיינו בזהר פרשת פנחס

(דרי"ז ב'), בעניין "ולחם לבב אנוש יסעד": "ההוא לחם דאזילו שחקים" וכו', שהם נצח והוד. ועיינו במה שנכתב באיגרת הקודש בד"ה

"להבין משל ומליצה"). אבל "בלילה שירה עמי" הוא שירת המלאכים מלמטה למעלה, הבאה לאחר ההמשכה של ישראל כיום: "יומם יצוה ה' חסדו" וכו'.

"ושירה" כתוב, ו"שירו" קוראים — עניין ייחוד ז"א ונוקבא, כנ"ל. לכן כתוב "פיהו" ולא "פיו", בתוספת ה"א: בחינת זכר ונקבה.

9 ד. כל זה הוא בחינת החתן הראשון, "חות דרגא" — המשכת אור אין סוף להתלבש בתורה, חכמה עילאה, "חכים ולא בחכמה ידיעא" וכו'.

בחינת החתן השני היא כאשר אור אין סוף, לאחר שכבר נמשך והתלבש בתורה, נמשך גם למטה, כבי"ע: "ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל"

(ועיינו בלקוטי תורה על תהילים, ס"י ע"ח, על פסוק זה), כדי שיהיה גילוי של אור אין סוף למטה כמו למעלה, וגם למטה יימשך התענוג העליון בתורה ובמצוות של כ"ע.

וזהו שאמרו חז"ל: "אלפים שנה קודם שנברא העולם קדמה התורה". פירוש "אלפים" הוא "אאלפך חכמה, אאלפך בינה", משום שההמשכה הראשונה של התורה היא משמו הגדול אל חכמה ובינה.

זוהי בחינת החתן הראשון, ה"חות" הראשון; ואחר כך בחינת החתן השני היא המשכת התורה משתי ה"אלפין" הנ"ל אל העולם, שהיא בחינת המידות של ז"א

(ועיינו במה שנכתב בד"ה השמים כסאי, ובביאור על פי "ונקדשתי בתוך בני ישראל" בפרשת אמור, ובד"ה והיה אור הלבנה וכו' בפרשת צו, ובביאור על פי "שוש אשיש" בעניין "כחתן יכהן פאר"): כלומר, המשכת התורה למטה בבי"ע.

וזהו "אשר קדשנו במצוותיו": התענוג העליון נמשך במצוותיו ובתורה, שהרי התורה אינה אלא פירוש וביאור של המצוות.

והנה במצוות נאמר "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם". פירוש הדבר שהאדם עושה אותן למצוות, כמו שכתוב "ועשיתם אותם" — "אתם" כתיב. ואחר כך "וחי בהם": הוא מקבל מהן חיות, משום שהן למעלה ממדרגת האדם.

שהרי כל המצוות נעשות באמצעות דברים גשמיים: אתרוג, סוכה, ציצית וקרבנות מן הבהמה, מן הבקר והצאן; ושורש

הבהמה הוא מבחינת התוהו, "לפני מלך מלך לבני ישראל" וכו', למעלה מבחינת אדם, וכמאמר חז"ל: "אפילו יתוש קדמך"; אלא שהיא נפלה למטה בשבירה [בדפוס כתוב "בשירה"].

10 מה שהיה יכול להתברר ולהיכלל בקדושה נעשה מלאכים, מיכאל וגבריאל וכו'; ומה שלא היה יכול להתברר נפל מטה מטה, עד שבעולם העשיה נעשו בהמות וחיות גשמיות וכל אשר נעשה תחת השמש.

ועל ידי האדם (שם מ"ה, בחינת התיקון, בחינת חכמה), שמעלה ומקריב את קרבנו על גבי המזבח,

הנה "זאת תורת הבהמה": היא עולה למקורה ולשורשה שבעולם התוהו, למעלה מבחינת אדם, עד שהאדם מקבל מהן חיות ו"חי בהם" וכו'.

וכך גם בכל המצוות: ציצית עשויה מצמר גשמי, ותפילין מקלף וכו'. גם כאן, למטה האדם הוא שעושה אותן למצווה, כדי שתימשך בהן המשכת אור אין סוף.

אבל למעלה מעלת המצוות גבוהה ונעלית מאוד, שהרי תרי"ג מצוות דאורייתא ושבע מצוות דרבנן הן תר"ך עמודים, כעמוד המחבר בין מעלה למטה. וזהו שכתוב "אחור וקדם צרתני" וכו'.

והנה המשכת שני החתנים הנ"ל, "חות דרגא", נעשית על ידי שתי בחינות כלה: "משמח חתן עם הכלה".

כי מבחינת הכלה הראשונה — בחינת מסירות נפש וכליון — מתעוררת אתערותא דלעילא: המשכת אור אין סוף, שמו הגדול, להתלבש בתורה, חכמה עילאה, "והחכמה מאין" וכו'.

ומבחינת הכלה השנייה, "כלתה נפשי" וכו', בחינת "יש מי שאוהב" וכו', כנ"ל, נמשכת חכמה עילאה להתלבש גם בתורה ובמצוות של ביי"ע. (ועיינו במה שנכתב בד"ה לבכתני אחותי כלה.)

ולכן לאחר "ואהבת בכל נפשך" נאמר "והיו הדברים האלה אשר אנכי וכו': מי שהוא "אנכי" מצוין וכו', "ודברת בם".

וכעניין "אני המשנה המדברת בפיך" וכו', וכמו שכתוב "ואשים דברי בפיך" — דברי ממש. וזהו "משכיל לאיתן" וכו'.

פירוש "איתן": "אתנים" הם התנאים, שעל ידי לימוד התורה הם ממשיכים את בחינת "משכיל", שהיא חכמה עילאה, כדי שתימשך למטה לעולם על ידי בחינת חסד.

וזהו "חסדי ה' עולם אשירה": נמשכת לעולם בחינת שיר ותענוג, רננא דאורייתא. וזהו דירה בתחתונים.

11 והנה, כדי שתהיה התגלות של בחינת החתן, צריכה להיות תחילה בחינת חופה ומקיף — המשכת סובב כל עלמין; ואחר כך נמשכת ההתגלות בבחינת פנימיות החתן.

וזהו "ובצל ידי כסיתיך" — בחינת חופה; ו"ומצהלת חתנים מחופתם" — מבחינת המקיף וכו'. (ועיינו במה שנכתב בעניין חופה בד"ה כי על כל כבוד חופה, ובד"ה תורה צוה וכו', ועל פי "לסוסתי ברכבי פרעה", ובד"ה עיני כל אליך ישברו.)

12 "כי טובים דודיך מייך". הנה אמרו חז"ל: "עין לא ראתה" — זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית.

וכתוב "תירושי המשמח אלקים" וכו': "מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין" וכו'. והעניין הוא שהיין בענבים בלוע בתוכם, ויוצא מן ההעלם אל הגילוי.

13 לכן, "כשנכנס יין יצא סוד" וכו', ו"יין ישמח" וכו' — כדי להוציא מן ההעלם אל הגילוי. וכל דבר שהיה בהעלם ובהסתר גדולים יותר,

הגילוי שאחר כך הוא ביתר שאת; ואין דבר שמתגלה שלא היה תחילה בהעלם, כמו הולד שהיה טמון בבטן אמו וכו'.

כך גם בזריעה: הגרעין צריך להיות טמון ומכוסה ולהירקב בעפר; וככל שהוא טמון ונרקב יותר בארץ, כך התבואה גדלה אחר כך בתוספת ובריבוי של ברכה.

כך גם כל הגלויות הן בחינת העלם, "אותותינו לא ראינו" וכו'. ומכיוון שבמתן תורה היה צריך להיות גילוי פנים בפנים, כדי לקבל את התורה כשהיא גלויה, הספיק

העלם וגלות של רד"ו שנה תחילה. ואילו אריכות הגלות כעת היא מפני שלעתיד לבוא יתגלו פנימיות התורה וטעמי התורה. (וראו מה שנכתב בפרשת וארא, בסוף המאמר המתחיל "וידבר אלקים אל משה").

וכמו שכתוב: "זורע צדקות מצמיח ישועות" — על ידי הצדקה, להחיות את רוח שפלים בכסף ובזהב גשמיים, הוא מצמיח ישועות; "ישועות" הוא לשון "וישע היי" וכו':

גילוי ש"ע נהורין. וזהו עניין יין המשמח אלקים, כי אלקים הוא בחינת ההסתר וההעלם, כמו שכתוב:

"כי שמש ומגן ה' אלקים": בחינת שם אלקים היא בחינת מגן ונרתק, המעלימים ומסתירים כדי שהעולם יראה כמציאות בפני עצמו. וכשהוא יוצא מן ההעלם אל הגילוי, אז השמחה גדולה לאלקים דווקא.

14 וזהו "כשנכנס יין יצא סוד" וכו': "סוד הוי' ליראיו" וכו'. והיין המשומר בענביו הוא בחינת העלם והסתר גדול מששת ימי בראשית, שכן הגילוי שיהיה לעתיד לבוא יהיה בבחינת אין סוף: "עין לא ראתה" וכו'.

15 ועיינו בעניין היין המשומר בענביו מששת ימי בראשית במאמר המתחיל "עניין ברכת הזימון", בסופו. אך כל זה הוא בבחינת השתלשלות, של העלם וגילוי, בחינת יין וכו'.

אבל "דודיך" הוא למעלה מן ההשתלשלות, למעלה גם מבחינת ההעלם, למעלה מבחינת סובב וממלא, כי אין ערוך וכו'; קדוש ומובדל, ו"קמיה כחשכה כאורה".

כלומר, כאשר ההעלם נמשך לידי גילוי, הדבר נחשב למטה כמו יציאה מאפלה לאורה; בתחילה, כשהאור היה בבחינת העלם, "החושך יכסה".

ועל ידי הגילוי "ראו אור גדול", ותהיה שמחה גדולה לאלקים. אבל קמיה, לפני עצמותו ית',

האור והגילוי האלה שווים לחושך שהיה בתחילה, שכן "כל נהוראן מתחשכאן קמיה"; וכתר עליון, אף שהוא "אור צח, אור מצוחצח", "אוכמא איהו" וכו'.

16 וזהו "כי טובים דודיך": גילוי בחינת מהותו ועצמותו, הנמשך על ידי תורה ומצוות; בחינת שיר השירים וכו', גילוי שמו הגדול וכו':

הרי הם "טובים מייך" וכו'. [וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "מצה זו" וכו' ובמאמר המתחיל "ושאבתם מים בששון", בעניין "ערכים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה"; וכן מה שנכתב במאמר המתחיל "אשירה להי כי גאה גאה",

בפירוש "אדון הנפלאות" ובפירוש "כי גאה גאה" וכו'; וכן מה שנכתב במאמר המתחיל "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", בביאור עניינו ופירושו של "משל הקדמוני":

"קדמונו של עולם" וכו'. ועיינו עוד בעניין "כי טובים דודיך" במדרש רבה על שיר השירים, ובפרשת נשא, פרק י"ד, בעניין "ביום השביעי נשיא".

(וזהר חלק ב', י"ב ב', צ"ד ב', צ"ה א', ק"נ א'. ובעניין "ישקני" — במדרש רבה על שיר השירים ובפרשת כי תשא, פרק מ"א; וזהר חלק א', מ"ד ב', ע' א', קל"ז א'; חלק ב', קכ"ד ב', ק"כ ב', קמ"ז ב', רנ"ו ב'; חלק ג', רפ"ז א.)

שיר השירים אשר לשלמה

שיר השירים אשר לשלמה

1 "שיר השירים אשר לשלמה". [יש להבין] את עניין קבלת פני השכינה. הנה, אמרו חז"ל (בתחילת פרק ב' דברכות): "השמע לאוזניך מה שאתה מוציא מפיו". כלומר, כנסת ישראל נקראת "אתה", כמו שכתוב בזהר חלק ב' (קד, א),

ובתחילת פרשת ויגש ובתחילת פרשת ואתה תצוה. ואמרו שאין לאדם חיוב בתפילה אלא לשמוע ולהתבונן במה ש"אתה" — כלומר, כנסת ישראל — מוציאה מפיו. פירוש,

שהיא חיותו ונשמתו, "יעקב חבל נחלתו". כל ישראל מעורבים זה בזה: מה שחסר לזה נמצא בחברו, וכשכולם מצטרפים יחד הם נעשים קומה שלמה, כידוע.

ולכן, כאשר אדם נפרד מחברו באיזו הפרדה המנתקת את לבו ואת רצונו ממנו — באחד מדבריו, מענייניו או ממידותיו, או בשכלו ובעבודתו בענייני שמים, בתורה ובתפילה — וכך הוא בלבו, הרי במזימות לבו הוא מחסר איבר אחד.

2 ונמצא שאין שמו שלם. לכן מי שחרד לדבר ה' צריך להיזהר בזה מאוד מאוד. ומשום כך, כשהאדם מתפלל, עליו להחליט בלבו שלא הגוף — כלומר, הנפש הבהמית שנוצרה — הוא המתפלל,

אלא רק הנשמה שהיא חלק אלוה ממעל היא המתפללת; היא המדברת בתוכו את דברי התפילה ואת כל העניינים הנאמרים בה, והוא מצדו אינו צריך לעשות דבר

אלא להשמיע לאוזנו את הרינה והתפילה שהיא שרה ומשבחת. וכשהוא מחליט כך בלבו ופועל בהתאם, עבודה זו נקראת "קבלת פני שכינה".

פירוש: עבודתה של כנסת ישראל, המתחננת ומשתטחת לפני ה', נקראת "פני השכינה"; והקשבת האדם לשירתה ולתפילתה נקראת "קבלת פני השכינה", כמו כלי המקבל את מה שבתוכו. כלומר, היא

אינה אלא לבוש לה. ויש כלי רע שאינם יכול לקבל את הטוב שבתוכו והוא פולט אותו; כלומר, האדם אינו יכול להטות את אוזניו ואת לבו

כדי להבין את דברי התפילה והעבודה. מצב זה נקרא "אין זוכים להקביל פני השכינה", והוא מעשה היצר ותחבולותיו להרחיקו ולהסיטו מללכת אחרי ה', "פן ישמע באוזניו ובלבבו יבין, ושב ורפא לו".

3 וזהו "שיר השירים": "השירים" הם הפרטים של ישראל, כל אחד נבדל מחברו; ואילו "שיר השירים" הוא כנסת ישראל, ומי שמבין יבין.

וזהו "התהללו בשם קדשו". לכאורה אין מובן הלשון "התהללו", שהיא לשון נפעל, כמו "נשבע" ו"נאכל", ומשמעה שהתהילה נמשכת לתוכם. והרי להפך: הם מהללים את ה', והיה ראוי לומר "הללו את שם קדשו". מה פירוש הלשון "התהללו"?

אלא העניין הוא על פי מה שכתוב: "אדי שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך". ביאור הפסוק יובן באמצעות משל.

הנה, כשהאדם מתפלל, ברוב הפעמים עליו להתייגע הרבה בהתבוננות עד שלבו מתעורר. ולפעמים אינו צריך להתייגע כלל: מיד כשעולה במחשבתו אחדות ה' וגדולתו, הלב נמשך מעצמו להתעורר,

מכלי שיידע מי מושך אותו בעבותות אהבה רבה. הדבר נחשב כעיניו לפלא: מניין באה לו הכוונה ברעותא דלבא, מעצמה וממילא וכו'? אלא העניין הוא שכתוב: "למען יזמך כבוד ולא ידום".

4 וכתוב "אלקים אל דמי לך". הזוהר מפרש שהפסוק עוסק במדרגת מלכות, השקת תמיד: "נהורא תתאה קרי תדיר לנהורא עילאה ולא שכך" וכו'. וזהו "ואני תפילה": "אני" היא בחינת מלכות, שהיא בחינת תפילה וכו'.

בחינת מלכות כלולה מעשר ספירות: חב"ד, מידות ודיבור. מבחינת הדיבור שלה נמשכו עשרת המאמרות, המלוכשים בעולמות, ובייחוד בנשמות ובמלאכים וכו', המקבלים שלא באמצעות הסתר גדול כל כך וכו'.

5 והנה, כאשר מתגלה אור אין סוף בתוך התהילה של מידת מלכות, כלומר, כשהגילוי הוא בחב"ד ובמידות, עד אפילו בחינת הדיבור שבמלכות, כמו שכתוב "למען יזמך" וכו', "אל דמי לך" וכו'.

והנה, בדרך משל באדם שלמטה: כשהוא מתפלל ברעותא דלבא, מתוך גילוי תשוקת הלב, הדיבורים יוצאים מעומק הלב כרשפי אש; ודבר היוצא מן הלב נכנס ללב השומע, עד שגם הוא מתעורר מכך. לא כך כשהדיבור קר וכו'.

6 כך יובן גם למעלה, בדרך משל, בעניין "ואני תפילה" — בחינת מלכות, הכוללת חב"ד ומידות, עד לבחינת הדיבור,

שהיא בחינת האותיות, כוח הפועל בנפעלים — נשמות ומלאכים. האותיות מאירות בהם בגילוי אלוקות, כמו דברים היוצאים מן הלב וכו',

עד שבחינה זו מאירה גם בנשמות שלמטה, הנמשכות מאליהן להתעורר ולהתלהב לבן לה', בלי יגיעה. זוהי בחינת אהבה ויראה הנמשכות מלמעלה, כמו שכתוב: "עבודת מתנה אתן" וכו'.

אבל לפעמים אין בחינת הדיבור העליון נמשכת למטה בגילוי, כמו שכתוב "נאלמתי דומיה" ו"כרחל לפני גוזזיה נאלמה".

וזה קורה גם מחמת הגשמיות והחומריות של האדם, שאין לו כלי לקבל גילוי זה. כלומר, כדי לקבל את הדחילו ורחימו הבאים מלמעלה, עליו לעורר תחילה אהבה ויראה בנפשו.

7 וזהו עניין "אד' שפתי תפתח": בחינת שם אד', שהיא בחינת מלכות, היא הפותחת את שפתי האדם המתפלל.

"ופי יגיד תהלתך": לשון "יגיד" פירושה המשכה, כמו במשל של אדם הממשיך מים ממקום גבוה למקום נמוך. המים זורמים מעצמם, והאדם רק גרם לכך כשהטה את כלי המים העליונים. כך גם התהילה והשבח שהנשמה משבחת אינם נובעים מהשגת הנשמה עצמה,

כאילו היא המשיכה דבר כלשהו; אלא התהילה היא "תהלתך", התהילה העצמית [שלך], ממידת המלכות, ו"פי" אינו אלא המגיד והממשיך אותה, כגורם בלבד.

8 כלומר, פיו של האדם הוא כלי להשראת הדיבור העליון וכו'. וזהו עניין "התהללו בשם קדשו", בלשון נפעל, ולא נאמר "הללו":

כלומר, כאשר יש גילוי מלמעלה, נאמר לנשמות ולמלאכים העליונים, שהתהילה והשבח שלהם באים מתוך השגתם באלקים חיים, שאין התהילה שלהם שייכת להם כדי לומר "הללו"; אלא בחינת התהילה הזאת נמשכת אליהם מלמעלה, ופיהם יגיד את תהילתו ית', הנמשכת בהם מלמעלה.

(ולכן נאמר פסוק זה, "התהללו", כאשר הביאו את הארון לירושלים, כי אז, על ידי גילוי האלוקות שבארון, שהיא בחינת "נורא תהלות" — "נורא" אותיות "ארון", כפי שנכתב בסה"מ, סימן ע"ז — נמשך בהם גילוי של בחינת התהילה, כדי שיהיו "התהללו" וכו').

(ועיין בזח"א דקנ"ג סע"א על הפסוק "וישרנה הפרות", ובזח"ב דקל"ח ע"א.) מכל זה יובן עניין שיר השירים, כנזכר לעיל:

לריח שמניך טובים שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך

לריח שמניך טובים

1 "כי טובים שמניך לריח, שמך שמן שנשפך; על כן העלמות אוהבות אותך."

(ראו מדרש רבה על שיר השירים על פסוק זה, וכן על הפסוק "שובי, שובי, השולמית"; ובתחילת פרשת לך לך; ויקרא רבה, סוף פרק ג; נשא, פרק יג, על קרבנו של נחשון, בעניין "בלולה בשמן"; ובתחילת פרשת תבוא.) והנה, לפעמים התורה נקראת יין ולפעמים שמן: "כי טובים דודיך מייך".

העניין הוא, שנאמר (זכריה ט, יז): "ותירוש ינובכ בתולות"; ובגמרא, בפרק הראשון של בבא בתרא (יב ע"ב): "מי שלבו אטום וכו', "היין מפקחו"; "נכנס יין יצא סוד" — השמחה שהייתה בהסתר מתגלה וכו'.

ובעבודת ה', "כי טובים דודיך מייך" פירושו: "דודיך" הם אהבה ויראה בהתלהבות, הבאה מהתבוננות, שהיא בחינת היין — בינה: להתבונן כיצד "מלכותך", העולם הנגלה, היא בחינת התגלות של הבאת יש מאין, המחיה את ממדי המקום והזמן, "וממשלתך בכל דור ודור" וכו'.

וזהו בחינת הסוד המוסתר בתוך העולמות, עד שהעולם נדמה כיש בפני עצמו. והיראה והאהבה שנוגדות מהתבוננות זו הן "יצא סוד" הנזכר לעיל: כאילו נראית בחינת האלוקות, כיצד "כולא קמיה כלא חשיב" ממש, כידוע וכו'.

(וזהו עניין "מי גילה לבני רז זה": "מי" הוא בינה; והוא עניין גילוי החסדים המכוסים ביסוד אימא, כלומר גילוי האהבה והיראה וכו').

וידוע שכנסת ישראל נקראת כלה, וזה כאשר הסוד יוצא להתגלות, ואור האלוקות מאיר בנשמות ישראל. וזה נקרא "כד קבילת דכר" — כאשר קיבלה את הזכר.

(בזוהר, בא, לח ע"ב; וראו זוהר הרקיע שם, ובספר המאמרים, דף ט ע"א, סימן כא), שכן הקדוש ברוך הוא נקרא חתן.

וכלה אין לה כלום משל עצמה, אלא מה שנותנים לה מלמעלה, כי "בועליך עושיך" וכו', ו"כבוד ה' עליך זרח".

"כי אשב בחושך ה' אור לי". והיא נקראת בחינת נערה בה"א: חמש הגבורות של הזכר, שהוא נותן לה בזיווג ראשון; אלו הם "דודיך" הנזכרים לעיל, שעיקרם מעלמא דאתכסייא,

אלא שהם יוצאים דרך נוקבא וכו'. (וראו פרי עץ חיים, שער קריאת שמע שעל המיטה, פרק יא, הקטע הפותח "לקוטים", ופרק ו; ומקדש מלך, תחילת פרשת צו.)

ועדיין לא קיבלה, כלומר אור האלוקות עדיין לא זרח בתוכה, והיא נקראת "נער" בלי ה"א, [כלומר] בלי חמש הגבורות הנזכרות לעיל. וזהו מי שלבו אטום, כמו בתולה שלא התעוררה ליראה ולאהבה מן ההתבוננות בעולם הנגלה הנזכר לעיל; ואלה נקראות "עלמות".

(וראו מה שנכתב על "עיני כל", שאז היא נקראת "כל", חסר ה"א של "כלה" — ה' גבורות דדכורא וכו'; וראו מה שנכתב על כך במאמר הפותח "יחיינו מיומיים" וכו'; ועל "וארשתך ליי" וכו', ועל "ואשה כי תדור" וכו', ועל "כי תצא" וכו', "ואחר כך תבוא אליה" וכו', ועל "טוב לחסות").

2 והעצה לכך שגם תהיה בחינת "עלמות אהבוך" היא בחינת השמן: "כי טובים שמניך לריח". והתורה נקראת "שמן שנשפך", שמן שנשפך מכלי לכלי, כך שמה שהיה למטה בא למעלה,

כי הוא מתהפך וכו'; ואז עולה הריח מתחתית הכלי הראשון, ואילו כל עוד הכלי היה מלא בשמן היה הריח למטה, כנוכר לעיל וכו'.

והנמשל הוא שהתורה השתלשלה לעניינים גשמיים, לסיפורי מעשיות ולאותיות גשמיות: "ה' בחכמה יסד ארץ"; "אבא יסד ברתא"; כך שמה שלמטה מתהפך למעלה ומה שלמעלה למטה וכו'.

וזהו "שמן שנשפך שמך": כל התורה היא שמותיו של הקדוש ברוך הוא; ואז "לריח שמניך" וכו'. והאותיות נקראות "סוסים", מפני שהן באות דרך שלבים רבים של ירידה מעולם הדכורא, בחינת השמן וכו'.

(ונקרא "שמן שנשפך", שמתפך וכו', מפני שהאותיות, אף שהן למטה מן השכל ומן המידות, ונקראות "אבנים" בספר יצירה, בהיותן בחינת דומם,

אולם שורש האותיות והדומם מקורו למעלה מן השכל, אלא שהוא כחותם המתהפך וכו'. וראו מה שנכתב על "מזמור שיר חנוכת הבית" בעניין האותיות והאבנים וכו', ועל "ויגש אליו יהודה" וכו').

וזהו "לריח שמניך", הנמשכים מן השמן המריח, שהוא בחינת ומדרגת שמן המשחה. וראו מה שנכתב בעניין אפרסמונא דכיא בביאור על "מי יתנך" וכו', ומה שנכתב בעניין שמן המשחה.)

(בהמשך), בפרשת נשא, על "זאת חנוכת המזבח ביום המשח" וכו'; וברמ"ז על פרשת אמור (פט), בעניין "ההוא שמן עילאה" וכו'.

וראו איגרת הקודש, הקטע הפותח "ויעש דוד", בעניין שורש האותיות, שמקורו בשכל הנעלם ובקדמות השכל וכו'.

וראו מה שנכתב בסוף פרשת מקץ, במאמר הפותח "נר חנוכה מצוה" וכו', שאותיות התורה מושרשות למעלה מעלה מבחינת התורה וכו'.

וראו שם, שעל התורה נאמר "ותורה אור", ואילו שורש האותיות הוא בבחינת אור, שהוא מקור האור וכו'; ואור היינו רוח.

3 וזהו ענין "לריח שמניך", כי ריח ורוח הם עניין אחד, כפי שמוסבר במקום אחר, וכמאמר חז"ל על "ריח ניחוחי": "נחת רוח לפניי וכו'.

ולכן האותיות נקראות "סוסים", המעלות למעלה מאוד; וכל העליות מלמטה למעלה נעשות באמצעות האותיות, שכן "הרהור לא עביד מיד" וכו'.

וראו מבוא שערים, שער ג, חלק ג, פרק ג, בענין "מפיו דעת" וכו'. וכמו אדם הרוכב על סוס: הסוס יישא אותו למקום רחוק שלא יכול היה להגיע אליו ברגליו וכו'.

כך גם, בדרך משל, כאשר הוא משקיע את כל מחשבתו באותיות, הן מגביהות ומעלות אותו למקום גבוה (כפי שייכתב על כך בהמשך, בסוף המאמר הפותח "לסוסתי" וכו'). אבל נאמר: "לא בגבורת הסוס יחפץ, לא בשוקי האיש ירצה".

כלומר, כאשר הוא אינו מעמיק את חכמה, בינה ודעת שלו באותיות, אלא משקיע בהן את מחשבתו בלבד, הרי זה כרכיבה בלבד על הסוס: רק רגליו דבוקות בסוס, הסוס רץ והוא עצמו אינו עושה דבר וכו'.

אלא "רוצה ה' את יראיו, את המיחלים לחסדו": כלומר, שיעמיק את חכמה, בינה ודעת שלו בהתבוננות בגדולת ה', ויצמיד את מחשבתו לאותיות.

(וראו מה שנכתב בפרשת בשלח, במאמר הפותח "לסוסתי", ועל "אז ישיר"). ועליו לשים ללב את העצה היעוצה, כאשר הוא רואה שהוא רחוק מאוד מהתעוררות הלב ומהתלהבות מן ההתבוננות וכו':

ישפיל את עצמו עד הקצה, ויאמר: "מה אני, שיהיה לי רגש של התלהבות, הרי לבי אטום, מאחר ש..."

"אני רחוק בתכלית הריחוק מה' אחד". רק דבר אחד בידו: להתחנן על נפשו ולרצות לדבוק בה'. וזהו "המיחלים לחסדו" — הם מצפים ומשתוקקים בתשוקה רבה לגילוי האלוקות וכו'.

4 "ואני איני רוצה להיות נפרד" וכו'. זהו פירוש "חסדו": "חס דלת" — חמלה על הדלת — גילוי האלוקות. וזהו "צפירת תפארה": למיחלים לתפארתו ולהדר גאונו. מכך הוא יכול להמשיך עליו את חסד ה', עד שלבו יתעורר וכו'.

וכך גם בענין לימוד התורה שבעל פה, שבו מתגלה רצונו יתברך בעולם הגשמי הזה: מה טהור ומה טמא, מה מותר ומה אסור וכו'.

ומי שאין בו אפילו בחינת "המיחלים לחסדו" הנזכרת לעיל, עליו נאמר: "זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל" — בחינת נוקבא וכו'; "על ישראל אמונתו". וגם לבית ישראל הוא ממשיך אמונה וכו':

5 ולהוסיף ביאור בעניין "שמן שנשפך": הדבר הוא על פי מה שנכתב במקום אחר בפירוש הזוהר (בראשית, כז ע"ב), בעניין "מתניתין אתתא דהווא נער" וכו',

שבדיני התורה הנגלית שלפנינו מלובשת ונמשכת עצמיות חכמה עילאה, גילוי שאינו קיים אפילו בעולמות העליונים,

שהרי גם בגן עדן מאיר רק זיו השכינה והארה בלבד מחכמה עילאה וכו'. והטעם לכך מוסבר במקום אחר (בעניין פורים, במאמר הפותח "כי אברהם לא ידענו"), על פי משל האריה וכו':

"פני אריה אל הימין" וכו'; וכך גם הארת חכמה עילאה מוכרחה להתלבש במקום הנמוך ביותר, כלומר בענייני הלכות טמא וכשר וכו'.

ראו שם. וזה גם דומה למשל הנזכר באיגרת הקודש סמוך לסופה: "ועוד זאת שהרי הדיבור" וכו' אינו אלא הארה וכו', ואילו בטיפה נמשכים גם מהות הנפש ועצמותה; ראו שם.

6 וראו עוד שם, הקטע הפותח "כר"מ פרשת נשא". וזהו עניין "שמן שנשפך": עצמות השמן ממש נשפכת ונמשכת למטה.

וזהו שהעליון בא דווקא למטה, כנזכר לעיל. ועניין "שמך שמן שנשפך": הפירוש כבר התבאר למעלה, כלומר כמאמר חז"ל שהתורה כולה היא שמותיו של הקדוש ברוך הוא וכו'.

וראו מה שנכתב על כך על "ואלה שמות בני ישראל", ובפרשת יתרו, במאמר הפותח "משה ידבר": כיצד כל מעשה המצוות הוא "לאתקנא רזא דשמיה" וכו'; ראו שם.

ובזוהר, פרשת צו (לד ע"א), "שמך מתפרש כמלכות, שאליה נשפך ונמשך השמן של חכמה עילאה; ראו שם.

(וראו זוהר, פרשת יתרו, פז ע"ב, על "טוב שם משמן טוב", וזוהר חלק א, סוף צו ע"א). וזהו ככתוב בזוהר, פרשת תרומה (קמה ע"ב): "ירותא דאבא ירתא ברתא" וכו'.

וזהו כידוע בעניין "בחכמה יסד ארץ" דווקא, בשונה מ"כונן שמים בתבונה"; וכפי שנכתב על כך בפרשת בראשית, במאמר הפותח

"להבין הטעם" וכו', ובעניין "וייצר" וכו', "את האדם עפר" וכו'. והנה בחינת מלכות היא "פה" — תורה שבעל פה קרינן לה" וכו'.

וראו מה שנכתב בהמשך, במאמר הפותח "שחורה אני", על "ערבים עלי דברי סופרים" וכו', שהם למעלה מבחינת "ספר", שהיא בחינת תורה שבכתב וכו';

ראו שם. וראו איגרת הקודש, הקטע הפותח "איהו וחיה", על הכתוב שם: "אלא שהוא כחותם המתהפך ונעוץ תחילתן בסופן" וכו'.

וזהו "שמך שמן שנשפך": בהלכות התורה שבעל פה נמשכת בחינת עצמות השמן, שהיא נעלית מאוד; כלומר, ככתוב: "כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן, זקן אהרן" וכו'.

וכפי שנכתב (בהמשך), במאמר הפותח "בהעלותך את הנרות", שבחינת דיקנא דכהנא רבא היא בחינת שערות, שהן ההלכות וכו', ועליהן יש בחינת שמן מלמעלה וכו';

ראו שם. ומה שנאמר פעמיים "זקן, זקן", אפשר להסביר על פי מה שנכתב בהמשך, במאמר הפותח "שחורה אני", שההלכות שבמצוות עשה, שהן מבחינת חסד, נמשכות מבחינת דיקנא עילאה,

שהוא בחינת לבנונית, "כתלג חיוור" ו"עמר נקא"; ואילו ההלכות שבמצוות לא תעשה נמשכות מבחינת "קוצותיו תלתלים שחורות" וכו'. ראו אידרא דנשא (תחילת קלב ע"א).

וזהו עניין "כי טובים שמניך לריח": בחינת "כשמן הטוב" וכו', "יורד על הזקן" וכו', שורשה נעלה מאוד.

ולכן הוא נקרא "שמן המריח". וזהו עניין "תליסר נהרוותא דמשחא אפרסמון דכיין" (בגמרא תענית כה ע"א), שהיא בחינה נעלית יותר משמן סתם; וכפי שנכתב במקום אחר בפרשת תרומה, בסוף המאמר הפותח

"והנה כתיב 'ועמך כולם צדיקים' וכו'. וראו זוהר, תחילת פרשת אמור (פח ע"ב), וזוהר, תחילת פרשת תרומה (קכו ע"ב).

וראו בעניין "לריח שמניך" בזוהר, פרשת אחרי (סוף נח ע"ב), פרשת בהעלותך (קנ ע"א), פרשת צו (סוף לה ע"א), ותחילת פרשת וירא (צו ע"א), וברמ"ז שם:

7 אפשר לומר עוד בביאור "לריח שמניך" וכו' ו"שמן תורק" וכו', על פי המשמעות הפשוטה של פירוש המדרש לשיר השירים, שמפרש כי "שמן תורק" הוא מדרגה גבוהה יותר מ"לריח שמניך", שאינו אלא

מעין ריח בלבד מן השמן; ואילו "שמן תורק" הוא כמו אדם שיוצק מכלי לכלי של חברו ונותן לו את השמן עצמו.

וזה על פי מה שנכתב במקום אחר (במאמר המתחיל "תורה צוה לנו" וכו', בפרשת וזאת הברכה), שבהמשכה מתורה שבכתב, שהיא בחינת חתן, לתורה שבעל פה, שהיא בחינת כלה, יש שתי בחינות ומדרגות.

הראשונה היא כעין "נובלות חכמה שלמעלה תורה", והיא נקראת אירוסין, שהם המשכה חיצונית; וזהו עניין "לריח שמניך".

וכמו שנכתב בלקוטי תורה על תהילים, על הפסוק "ויקם עדות ביעקב" וכו'. לכן אין זה אלא מעין ריח בלבד: הארה מיסוד אבא, ולא מהותו ועצמותו ממש.

אבל הבחינה השנייה היא שתימשך בחינת חתן לכלה, מבחינת הפנימיות של תורה שבכתב; וזהו עניין נישואין וייחוד חתן וכלה, עיין שם. וזהו "שמן תורק שמך": עצמות השמן של חכמה עילאה נמשכת בבחינת מלכות, תורה שבעל פה וכו'.

8 והנה מכל זה נמשך "על כן עלמות אהבוך": היינו בחינת בריאה, יצירה ועשיה, המקבלות מבחינת מלכות, שהיא המקור של בריאה, יצירה ועשיה, כמו שכתוב בזוהר חלק ג'

(בסוף נח ע"ב), חלק ב', קמ"ד ע"ב (ועיין עוד חלק א', צ"ח ע"א; חלק ג', נ"ט ע"א, ע"א ע"ב).

וכך גם מבחינת מלכות דאצילות נמשכת הארה למטה, בכל אחד ואחד מישראל, על ידי שהם מקבלים עליהם עול מלכות שמים.

ואז, בעסק התורה, נמשך בו גם מבחינת "לריח שמניך" וכו' ו"שמן תורק" וכו'; וגם זה הוא על דרך שתי הבחינות שהוזכרו לעיל, אירוסין ונישואין.

דהיינו, שאור ה' שבתורה ייקלט וייתפס במוח ובלב, [שהרי] "אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד" וכו', ושהתכונות תיכנס "בקרב איש ולב עמוק" וכו'.

וכמאמר חז"ל, "המאור שבה מחזירו למוטב"; וכמו שכתוב בסוף המאמר המתחיל "כהעלותך", בעניין "כשמן הטוב" וכו', שירוד "על פי מידותיו" וכו', ו"שמן ימינו יקרא" וכו', עיין שם.

9 וזהו הטעם שבתחילה נאמר "כי טובים דודיך מייך": יין הוא ההתכונות בעולם הנגלה, ומהתכונות זו נמשכת בחינת כלה וכו', כפי שנתבאר לעיל.

אבל כדי שתהיה גם בחינת "עלמות אהבוך" — היינו, אפילו מי שלבו אטום ואינו מתפעל מההתכונות האמורה —

הרי זה נעשה על ידי עסק התורה, שהיא בחינת שמן, כפי שנתבאר לעיל, והיא בחינת "אשר אנכי מצוך" וכו'.

שאיין מחשבה תופסת בו כלל; ומכיוון שהוא מבחינה נעלית ביותר, לכן הוא יכול לחקוק וליצור כלי גם במי שלבו אטום וכו'.

וכעין מה שנתבאר בפרשת בחוקותי (במאמר המתחיל "מבואר בעץ חיים"), שעל ידי כך נעשית חקיקה מכפנים בנפש הבהמית וכו'; וזהו עניין "באר חפרוה שרים" וכו'.

עיין שם. וכעין מה שמתבאר עוד במקום אחר (במאמר המתחיל "וארשתיך ליי"), בעניין "לבי ובשרי ירננו אל אל חי", כי

הלב והבשר, מאחר שהם כלים גשמיים וכו', אינם נכספים ל"חצרות ה'", שהן המקור והחיות של הנפש; וכעין בחינת ההתכונות בעולם הנגלה, הנקרא יין, כפי שנתבאר לעיל.

אלא כאשר הם מרננים אל אל חי בעצמו ובכבודו וכו'; שכן ככל שהמדרגה גבוהה יותר, כך היא יכולה לרדת ולהתפשט למטה יותר, ועל ידי כך היא מגיעה ונוגעת בלב ובבשר וכו', עיין שם באריכות.

וכך גם כאן: מכיוון שבחינת "ריח שמניך" ו"שמן תורק" היא המשכה מבחינה גבוהה בהרבה ממדרגת היין, והשמן צף על גבי היין וכו'.

ובגמרא, בפרק הראשון של שבת (ה ע"ב), נחלקו חכמים ורבי יוחנן בן נורי אם הם נחשבים מחוברים זה לזה.

והטעם לכך הוא שהשמן נעלה מאוד, בבחינת "חכמה עילאה דכולא", כמו שכתוב בזוהר, פרשת צו (דף ל"ד ע"א); ולכן הוא למעלה הרבה, הרבה, מבחינת היין וכו'.

ולכן הוא יכול לפעול גם במי שלבו אטום, כך שלבו ייחקק על ידי דברי תורה, וגם בו תהיה בחינת "עלמות אהבוך" וכו'; וכעין "ועברתי בארץ מצרים — אני ולא מלאך" וכו'.

10 (ב) אפשר לומר עוד בביאור "לריח שמניך" וכו' ו"שמן תורק" וכו', על פי המדרש הנזכר לעיל: זהו עניין "לעולם ישלש אדם תלמודו: שליש במקרא, שליש במשנה ושליש בתלמוד".

והנה, בלימוד המצוות שבמשנה ובתלמוד, האדם משיג ותופס את מהות חכמתו יתברך, מאחר שהיא התלבשה בדברים גשמיים, שהם ממש רצונו וחכמתו יתברך.

וזהו עניין "שמן תורק" וכו'. לא כך הוא בסיפורי המעשיות שבתנ"ך, שבהם אין משיגים כלל את חכמתו יתברך המלוכשת במילים ובצירופי האותיות.

וכמו שכתוב בזוהר, בהעלותך (דף קנ"ב ע"א), שהמוכן הפשוט של סיפורי התורה נקרא "לבושא דאורייתא"; והרמ"ז ביאר שם

כמו, למשל, הפרשה "ואלה" וכו', "בארץ אדום" וכו': ודאי שהמעשה התרחש כפי שהתרחש ואין הכתוב יוצא מידי פשוטו, אבל כוונת ה' בו אינה לעצם המעשה;

אלא סודות עולם התוהו נגנזו בה וכו'; עיין שם. ובזוהר שם (דף קמ"ט ע"ב) האריך בזה. ובפרדס, שער כ"ז, פרק א', האריך בביאור מאמר הזוהר הנזכר לעיל וכתב וזה לשונו:

"אבל כאשר יבוא האדם ללמוד בתורה, צריך שתהיה כוונתו שהוא לומד את אותו עניין כדברים אלוקיים, שעומק פנימיותם נסתר ממנו וכו'; ואף על פי שאינו משכיל בהם

אלא את פשוטו של הסיפור — ואין צריך לומר את זה, אלא אפילו מי שאינו מבין כלל וכו', גם לו יש שכר טוב". עד כאן לשונו.

ולכן אותיות התורה ופשוטו של הסיפור נקראים "ריח שמניך", כי אף שפנימיות חכמתו יתברך, הגנוזה והמלוכשת בסיפור ובאותיות הללו, אינה מובנת ומושגת כלל —

(בשונה מהבנת פשוטם של הדינים והמצוות, כפי שהם מבוארים במשנה ובגמרא, שגם הפשט המובן בהם נקרא "גופי תורה" ולא לבוש בלבד; עיין שם בזוהר ובפרדס),

עם זאת, אותיות התורה ופשוטו של הסיפור הם עצמם "ריח שמניך", שכן בהם ובאמצעותם הקורא במקרא ממשיך ריח והארה מבחינת שמן משחת קודש,

כמו, למשל, מי שמריח ריח טוב, אף שאינו טועם אותו כלל בפיו, ואף שהוא רחוק ממנו וכו'.

ואדרכה, הריח הזה נמשך ממקום נעלה ביותר, מבחינת שמן המריח, שלמעלה מבחינת שמן סתם, חכמה עילאה וכו'.

ומכיוון שהוא נעלה יותר, אינו יכול להתגלות באופן קרוב, בדרך של טעם, כעניין "שמן תורק" וכו', אלא רק בבחינת ריח וכו' (וכמו שנכתב בביאור על "אלה מסעי בני ישראל", בעניין "ירדן יריחו"). וזהו שנאמר בזוהר, בהעלותך (דף קמ"ט ע"ב):

"דההוא מלה דההוא ספור לאו לאחזאה על גרמיה בלבד קא אתי אלא לאחזאה על ההוא כללא קא אתי" וכו'; עיין שם.

ואף על פי כן יש גם יתרון עצום במדרגת "שמן תורק", שהיא המשכת עצמות חכמה עילאה ולא ריח והארה בלבד וכו'; ושניהם כאחד טובים.

והנה לימוד הזוהר ותורת האריז"ל נכלל בכלל "שליש במקרא". והטעם לכך נכתב במקום אחר, בביאור הזוהר על בראשית (דף כ"ז ע"ב) הנזכר לעיל.

ותמצית העניין: מדרש הזוהר, וכן מדרש רבה ושאר המדרשים, הם פירוש למקרא; ורש"י פירש בפרק הראשון של ברכות ("א ע"ב) שמדרש קרוב למקרא וכו', עיין שם.

ואף שבהלכות תלמוד תורה מבואר שמדרשי התורה, כלומר ספרא וספרי וכיוצא בהם, נכללים ב"שליש במשנה", הרי זה על כל פנים מפני שהם מפרשים את דיני וגופי התורה, ממש כמו המשנה.

אבל בלימוד סודות הזוהר אין השגה אפילו לגדולי החכמים; יש רק ידיעה שמציאות ההשתלשלות קיימת, אך אין השגה במהותה כלל. לכן זה דומה ללימוד המקרא,

שבו האדם קורא את שמותיו של הקב"ה אף שאינו משיג כלל את העצמות הגנוזה בהם, כפי שנתבאר לעיל; וכך גם בלימוד הזוהר ועץ חיים.

ולכן לימוד זה נכלל ב"שליש במקרא". (ובכך מתורץ מה שכתב הר"ן בסוף הפרק הראשון של עבודה זרה: "שהרי המשנה חמורה מן המקרא" וכו', ולמה צריך שליש מן היום למקרא.)

ולכן גם לימוד זה נקרא "לריח שמניך", שכן ידיעת המציאות דומה לריח בלבד ביחס להשגת מהות חכמתו יתברך שבמשנה ובתלמוד.

וזה על דרך מה שנתבאר באיגרת הקודש, לקראת סופה: בלימוד סדר ההשתלשלות, אף אם השיג האדם את המציאות, אין בכך מצד עצמו יתרון על לימוד המצוות, שבו הוא משיג ותופס את המהות וכו',

אלא מפני שגם ידיעת המציאות היא מצווה רבה ונשאה, ואדרכה, היא עולה על כולן, כמו שכתוב "וידעת היום", "דע את אלקי אביך" וכו', והיא מביאה ללב שלם.

ועוד, שגם הריח וידיעת המציאות הם הארה מבחינת פנימיות התורה וכו'. (ועיין בזוהר, פרשת אחרי, דף ע"ג ע"א: "תלת דרגין" וכו', "וכל חד דרגא על דרגא סתים וגליא" וכו'; עיין שם, וראה מה שנכתב על כך על "כי קרוב אליך הדבר").

ולכן צריכות להיות שתי הבחינות: "לריח שמניך" וכו' ו"שמן תורק" וכו'; ומכאן נמשך "על כן עלמות אהבוך", כפי שנתבאר לעיל.

לריח שמניך טובים שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך

לריח שמניך הטובים

1 "לריח שמניך טובים, שמן תורק שמך; על כן עלמות אהבוך". נשמות שאינן בגוף בעולם הזה נקראות "עלמות". אל תקרי "עלמות" אלא "עולמות".

ונאמר: "כי בועלייך עושייך וגוי" — אלו הנשמות הנמצאות בעולם הזה. ועיינו בעניין זה ברבות, פרשת בא, סוף פרק ט"ו, ובזוהר חלק ג', פרשת כי תצא (דרע"ז ע"א).

ירידת הנשמה לעולם הזה היא ירידה גדולה. אין צריך לומר בזמן שבית המקדש אינו קיים; אלא אפילו לפני זמן הגלות, עצם התלבשותן של הנשמות בגוף והתגשמותן היא גלות וירידה גדולה.

בעולם הזה. שהרי לפני בואה לעולם הזה נהנתה הנשמה מזיו השכינה. ונאמר: "מוטב דלידיינא וליתי לעלמא דאתי" — כדאי לסבול את כל ייסורי גיהנום כדי לבוא אחר כך לתענוג גן עדן,

אפילו התחתון. יש גן עדן תחתון וגן עדן עליון, וכשהנשמה צריכה לעלות לגן עדן העליון, יש לפנייה עוד גיהנום, הנקרא נהר דינור, "דנגיד ונפיק". אם כן, מה הצורך בכך, ולשם מה ירדה הנשמה לעולם הזה ירידה גדולה כל כך?

אלא שירידה זו היא צורך עלייה. ומהי העלייה הגבוהה יותר מכל הנזכר לעיל? נאמר: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא".

שהרי כל חיי העולם הבא — גן עדן תחתון, ימות המשיח וכו' — הם רק זיו השכינה, הארה אחת. העולם הבא נברא באות יו"ד: היו"ד היא צמצום גדול ומחשבה אחת,

כמו אות אחת, למשל, ביחס לעצם מהותו ועצמותו של אדם. "ומבשרי אחזה אלוה": למעלה, באור אין סוף ברוך הוא, מהותו ועצמותו הן

רק מחשבה אחת: הוא צופה ומביט עד סוף כל הדורות. "במאמר אחד יכול להיבראות", וגם "בראשית" הוא מאמר. זהו היו"ד, צמצום,

הארה אחת. הביטוי "כל חיי העולם הבא" נאמר בלשון רבים, מפני שיש כמה גני עדן תחתונים וגני עדן עליונים, וכן ימות המשיח, מדרגה מעל מדרגה, בכל חמישים אלף היובלות.

שהרי כל ששת אלפי השנים הם רק שמיטה אחת, ויש בהם גן עדן תחתון, גן עדן עליון וימות המשיח וכו'.

אם כן, כל חיי העולם הבא הם רק זיו והארה אחת מאור אין סוף ברוך הוא, ממהותו ועצמותו; ו"לית מחשבה תפיסא ביה" כלל במהותו ועצמותו.

2 ב. וזהו "ירידה צורך עלייה": באמצעות תשובה, לעלות לעלייה זו ולהיכלל במהותו ועצמותו. ו"יפה שעה אחת וכו'",

דווקא בגלות ובירידה לגוף גשמי, באמצעות תשובה מעומק הלב, כאתערותא דלתתא, מתוך התבוננות בירידתו ממקום גבוה ונעלה מאוד: "דע מאין

באת": מלמעלה מחכמה, ו"החכמה מאין תמצא" — וזו ראשית הגילוי; "ולאן אתה הולך" — להתלבש בעולם הזה. גם אם לא חטא, בכל זאת הוא התגשם ונפרד ממהותו ועצמותו בריחוק מוחלט.

וצריך להיות ממארי דחושבנא, כדי "שידע איניש בנפשו וכו'" ולעורר רחמים על ירידתו וכו', בלב נשבר על חיי הנשמה. ממילא נמשכים בהשתלשלות רחמים על בני, חיי ומזוני: "זכרנו לחיים וכו'".

3 וזהו "ברחמים גדולים אקבצך": באמצעות תשובה מעומק הלב, כשהאדם מתבונן בכך ש"ברגע קטן עזבתיך" — שהעזיבה היא

רק רגע קטן, מחשבה אחת: כל ששת אלפי השנים, גן עדן התחתון והעליון, ימות המשיח, תחיית המתים וכל חמישים אלף היובלות. ועיינו בעניין זה במאמר המתחיל "להבין פירוש הפסוק מי אל כמוך".

ולכן, מאחר שירידתו לעולם הזה היא ירידה גדולה, הוא מעורר באמצעותה תשובה מעומק הלב ורחמים רבים ממהותו ועצמותו, כדי להמשיך את שלוש עשרה מידות הרחמים, שאינן יכולות להימשך בכלי אחד

אלא בשלוש עשרה המידות: "הוי הוי אל רחום וגו'". הוי היא ההמשכה ממהותו ועצמותו, כדי שהוי תהיה שלוש עשרה מידות וכו'.

4 ג. וזהו "כי בועלייך עושייך וגו'". כיצד שייך לומר עליו ית', שאין לו דמות הגוף, לשון זו ביחס לנשמות רוחניות? ונאמר: "כי יבעל בחור בתולה וגו'".

אלא שנאמר על כך (סנהדרין דף כ"ב ע"ב): "אין אשה כורתת ברית וכו'".

שהרי עקב ירידתה לעולם הזה, בגלות, היא התגשמה ולבו של האדם נטמם והיה לאבן. גם אם אינו חוטא באיסור, חס ושלו, הדבר קורה גם באמצעות המותר, כשהוא אינו מקדש את עצמו וכו'.

ובאמצעות התעוררות רחמים רבים, אתערותא דלעילא בשלוש עשרה מידות הרחמים, נפתח לבו. למידה זו יש כוח לפתוח את מי שלבו אטום ככתולה; כפי שאנו רואים שאדם אכזרי, שלבו אטום, כאשר מעוררים בו רחמים כלשהם, לבו נפתח.

5 וזהו "כי בועלייך עושייך": באמצעות תשובה מעומק הלב, מתוך התבוננות בכך ש"הי צבאות" — הכולל את כל חיי העולם הבא וכו' —

הוא רק שמו: "הודו על ארץ ושמים" — זיו השכינה. מקור נשמתו גבוה ונעלה מאוד וכו', וירידתה היא ירידה גדולה וכו'.

באמצעות כך הוא מעורר את שלוש עשרה המידות וכו', ברחמים רבים, כדי לפתוח את לבו ולהיות כלי ו"מכון לשבתך פעלת ה' וכו'".

"יאר ה' פניו אליך" — וכך, "כמים הפנים לפנים וכו'", גם האדם ישיב את פניו בתשובה. זהו גם עניינם של עשרת ימי תשובה: חזרה למצב של פנים בפנים.

שהרי במשך כל השנה, אף שעובדים את ה' וכו', זו בחינת עורף: "כי פנו אלי עורף ולא פנים".

שהרי עיקר חיותו של האדם וכל חושיו — ראייה, שמיעה, דיבור וריח — נמצאים בפנים, ואילו בעורף יש רק עצם וכו'.

כך גם צריך להפנות לה' לכדו את כל עיקר נקודת לבו, רצונו, מחשבתו, דיבורו ומעשיו. וכמאמרו: "מי לי בשמים וכו'" — גן עדן תחתון וגן עדן עליון וכו',

שהם רק זיו והארה אחת, כנזכר לעיל. ובכל חודש אלול, לפני עשרת ימי תשובה, מעוררים את שלוש עשרה מידות הרחמים, כדי שעשרת ימי תשובה יהיו פנים בפנים, אחד באחד, "בכל נפשך וגו'", להיכלל ולהתבטל במהותו ועצמותו, ברחמים רבים וברב חסד:

6 ד. כל זה אמור בנשמות הנמצאות בעולם הזה, בגלות ובירידה גדולה וכו'. אלא שהדבר נעשה באמצעות תשובה, כנזכר לעיל, ו"במקום שבעלי תשובה עומדים וכו'".

אבל מהי עלייתן להיכלל וכו' של הנשמות שבגן עדן, שהן במדרגת צדיקים גמורים המשיגים מזיו השכינה, כנזכר לעיל? הרי תשובה מתוך לב נשבר מעומק הלב אינה שייכת אצלן וכו'.

זהו "לריח שמניך טובים וכו', על כן עלמות אהבוך". פירושו, שבזכות התורה שעסקו בה כשהיו בעולם הזה, מלובשים בגופים — שהרי גם התורה התלבשה בדברים גשמיים —

וזהו "שמן תורק שמך": כל התורה היא שמו של הקב"ה, שנשפך מכלי אל כלי בהשתלשלות, כדי להתלבש בעולם הזה בדברים גשמיים. וככל שהוא נשפך למטה וכו',

ריחו נודף יותר. כך אנו רואים בשמן גשמי: מה שהיה למעלה, כשנשפך מכלי אל כלי, ריחו נעשה חזק יותר למטה.

כך גם בתורה: "נעוץ סופן בתחילתן", "סוף מעשה במחשבה תחילה". באמצעות כך הן עולות ונכללות, כנזכר לעיל.

וזהו "על כן עלמות": אלו הנשמות שאינן בגוף בעולם הזה; "אהבוך" — זו אהבה רבה, "רב חסדי". "כי טל אורות טליך": כל המשתמש באור תורה, אור תורה מחייהו (כתובות קי"א ע"ב).

וזהו "טובים", לשון אור: "וירא אלקים את האור כי טוב". באמצעות תשובה מעומק הלב, כשהנשמה עדיין בעולם הזה, היא יכולה לעלות ולהגיע גם לאהבה רבה, כנזכר לעיל.

וזהו "ישקני מנשיקות פיהו וכו'". ונאמר: "ערכים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה" — אלו מאה הברכות שמברכים

בכל יום: "ברוך אתה ה'". הן מדברי סופרים, כדי שתהיה התגלות והמשכה "מן העולם ועד העולם". "אלקיננו" — שיהיה אלקינו, ולא יישאר למעלה בבחינה וכו', אלא יושג בשכל ובהתבוננות.

אבל צריכה להיות התגלות של נקודת לבו, שיהיה רצון אחד לו לבדו ית'. ובכל אחד מישראל יש אהבה מסותרת, כל אחד לפי מידתו, המתגלית בתפילה. יש מי שמתפלל בבחינת "צעק לבם", אף שהוא רואה בעצמו שהוא מגושם ומלוכש בתאוות ובמידות גשמיות.

אבל למרות זאת, האמת אינה כך: זו רק שקר של עלמא דשקרא, ואילו האהבה הנזכרת לעיל היא האמת. ולכן נקראת כנסת ישראל בשם אגוז: "אל גנת אגוז ירדתי". כשם שבאגוז יש מוח וקליפה המכסה עליו, כך גם בנשמות וכו' כל עוד הן בגוף בעולם הזה. וזהו סוד האהבה המסותרת הנזכרת לעיל.

אך כיצד היא יכולה להתגלות במידה רבה? באמצעות התעוררות הסוד העליון: "ישת חשך סתרו וכו'", וכך היא באה לידי גילוי; באמצעותו מתגלה הסוד התחתון — האהבה הנזכרת לעיל, כמבואר במאמר המתחיל "כי תהיין לאיש שתי נשים וכו'", עיינו שם.

וזהו "נכנס יין יצא סוד": באמצעות תשובה יוצאים הסוד העליון והסוד התחתון, כנזכר לעיל. וזהו גם "מי גילה רז זה לבני וכו'".

שחורה אני ונאווה בנות ירושלים וגו'

”שחורה אני ונאווה, בנות ירושלים”

1 ”שחורה אני ונאווה, בנות ירושלים” וכו'. ”אל תראוני שאני שחרחורת, ששזפתני השמש” וכו'.

הדבר יובן לאור מאמר חז”ל, שהתורה ניתנה באש שחורה על גבי אש לבנה, כמבואר בשיר השירים רבה, בסוף הקטע ”ראשו כתם פז”, ובזוהר חלק ג, נשא, קל”ב ע”א (ועיינו עוד ברעיא מהימנא, שופטים, ער”ה ע”א).

והנה, כשם שכל התורה ניתנה כך, כך גם מה שאמרו חז”ל: ”כיו”ד נברא העולם הבא” וכו', הוא גם כן בכחינת אש שחורה על גבי אש לבנה.

וביאר הדבר: יש להבין שהעולם הבא, גן עדן העליון, הוא תענוג הנשמות מהשגת אלוקות — תענוג נפלא עד אין קץ ואין תכלית, בלי שיעור וגבול.

ולכן אמרו על אלישע אחר: ”מוטב שיידון ויבוא לעולם הבא”, כי כדאי כל ייסורי גיהנום

שנים־עשר חודש, כדי לקבל אחר כך קורת רוח ותענוג בעולם הבא, כי לתענוג הזה אין קץ וגבול, ואין לשער ולהשוות אליו את כל ייסורי גיהנום.

שכן אילו היה לתענוג הזה שיעור וגבול, היה מקום לשקול ולאזן ולחשב כמה ייסורים עומדים כנגד התענוג.

אבל באמת הוא בלי שיעור וגבול, ולכן אין דבר שמשווה אליו כלל, ומוטב שיידון וכו'.

2 אם כן, יש להבין מהי בחינת היו”ד, שממנה נברא עולם התענוג הגדול הזה. כדי להבין זאת, [ננישם את הפסוק] ”מבשרי אחזה אלוקה”.

על דרך משל, אנו רואים בחוש באדם הגשמי שגילוי אותיות הדיבור הוא במחשבה ודיבור, אבל בשכל עצמו עדיין אין כלל בחינת אותיות.

אלא כאשר הוא חושב ומהרהר בהן, אז נולדות בחינות האותיות (ראו מה שנתבאר בזה במאמר ”מי מנה”, בפרשת בלק),

והן מתגלות בעולם במחשבתו, ומגיעות לגילוי רב יותר כשהוא מדבר עם זולתו. הן לבושים לשכל, שמתלבש באותיות המחשבה והדיבור,

אך אינן עצמותו ומהותו, שהרי בעצמות השכל אין עדיין ניכרת או מורגשת שום הגייה של אותיות (ראו מה שנתבאר בביאור על הפסוק ”ועשית ציץ”, בעניין ”ופתחת עליו פתוחי חותם”).

ובכל זאת, גילוי האותיות הללו — אף שהן מורגשות כצלילים רק בדיבור, באמצעות חמשת מוצאות הפה — אינו מתחיל ואינו מתהווה שם מאין ליש (כמבואר באריכות על הפסוק "ויעש דוד שם").

וכן אותיות המחשבה אינן מתהוות מבחינת השכל המושג שמאיר במחשבה. מקור היווצרותו של כוח האותיות במחשבה ובדיבור קבוע במהות הנפש עצמה, שכן הנפש

מלאה אותיות. הן כוחות להמשכות, שבירידתן מטה מטה, עד בחינת המחשבה, הן מצטיירות כאותיות ממש; שהרי גם במחשבה האותיות מצטיירות בדומה להגייתן,

כמו שמוציאים בפה. ועל דרך זה אמרו בגמרא: "שתי רוחות מספרות זו עם זו" — הדיבור והשיחה שלהן הם אותיות דקות ורוחניות, כמו אותיות המחשבה אצלנו, והמחשבה שלהן דקה עוד יותר, כמבואר במקום אחר — אלא שהדבר בהעלם.

לעומת זאת, הדיבור מגלה אותן ממש לזולת. מקורן למעלה מבחינת השכל, כלומר מבחינת הנפש עצמה (ראו מה שנתבאר בביאור על הפסוק "אם בחוקותי תלכו"). אין פירוש הדבר שהאותיות הן ממש מהות הנפש ועצמותה,

כי מהות הנפש היא שכל ומדות וכו' — כלומר, היא מקור השכל והמדות, כמבואר בביאור על הפסוק "ולא תשבית מלח", במאמר "הן עם אחד" ובמאמר "פתח אליהו" —

אלא שהנפש עצמה כוללת גם את כוחות האותיות, כדי שתימשך ממנה למחשבה בדרך של התפשטות הארה בלבד. ראו מה שנתבאר במאמר "כה תברכו" בעניין שהנפש מלאה אותיות.

3 תקציר: עניין נתינת התורה באש שחורה על גבי אש לבנה, וכך גם היו"ד שבה נברא העולם הבא. יש להקדים ולבאר את עניין אותיות המחשבה והדיבור, שהן לבושים בלבד לנפש ולשכל, ואף על פי כן שורש האותיות הוא בנפש עצמה.

4 ב. והנה, המשל הזה מתאים גם למעלה, באור אין סוף ברוך הוא. שכן גילוי השגת הנשמות באלוקות ותענוגן בה, אף שהוא תענוג נפלא, הוא בכל זאת רק מבחינת אותיות

(ראו במאמר "ועתה יגדל נא", בעניין "כאשר דיברת לאמור", שמלכות דאצילות, שהיא אותיות הדיבור דאצילות, נעשית עתיק דבריא, שהוא המקור והשורש של גן עדן העליון וכו'; וראו גם במאמר "את שבתותי תשמרו", בעניין "בורא קדושים ישתבח שמך" וכו').

גן עדן העליון הוא אותיות המחשבה, וגן עדן התחתון הוא בחינת הדיבור. זהו פירוש "בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו": "בראתיו" היא בחינת המחשבה, גן עדן העליון; "יצרתיו" היא בחינת הדיבור וגן עדן התחתון.

"אף עשיתיו" הוא עולם המעשה, העולם הגשמי הזה. (ראו במאמר "מי מנה": "אף" הוא לשון ריבוי, והוא מוסיף דרגה רביעית, שלמעלה מבחינות המחשבה, הדיבור והמעשה, שהן לבושים בלבד לאור אין סוף ברוך הוא;

והיינו בחינת הרצון העליון, שהוא אור אין סוף ברוך הוא בעצמו ובכבודו, הנמשך על ידי קיום המצוות בעולם הזה וכו';

עיינו שם. וכך אפשר לומר גם על מה שנכתב שבגן עדן העליון הגילוי הוא מבחינת אותיות המחשבה, ובגן עדן התחתון מבחינת הדיבור: אף על פי כן, על ידי קיום התורה והמצוות בעולם הזה נמשך תוספת אור בגן עדן. עניין זה הוא התלבשות הרצון העליון והחכמה העילאה במחשבה ובדיבור, על דרך "מאוד עמקו מחשבותיך".

כמבואר במאמר "כי כאשר השמים החדשים", בעניין "ויניחוהו בגן עדן לעבדה ולשמרה", ובמאמר "אז ישיר ישראל" וכו', "עלי באר" וכו'; וראו גם במאמר "אני" שבפרשת ציצית, בעניין פעמיים "אני" וכו', "להיות לכם לאלוקים".

והנה, ביו"ד נברא העולם הבא, ואילו העולם הזה נברא בה"א. יש בחינה בה"א ששורשה גבוה מן היו"ד, כמבואר על הפסוק "לך לך" בעניין הה"א של אברהם. לכן על ידי תשובה ומעשים טובים בעולם הזה נמשכת תוספת אור בגן עדן. ונחזור לענייננו, לעניין האותיות של המחשבה והדיבור.

והן לבושים בלבד לאור אין סוף ברוך הוא, כמובא בתיקוני זוהר: "לבושין תקינת לון, דמינייהו פרחין נשמתין" וכו'.

אבל באור אין סוף ברוך הוא עצמו ובכבודו אין מקום לגילוי השגה, כי "לית מחשבה תפיסא ביה" כלל, ו"אנת חכים ולא בחכמה ידיעא" וכו'.

"הוא היודע והוא המדע" וכו' (ראו במאמר "הן עם אחד" שהוזכר לעיל, בעניין פירוש "אנת חכים ולא בחכמה ידיעא").

ועל כך נאמר: "ישת חושך סתרו". חושך הוא דבר שאין בו שום תפיסה והשגה.

(ראו במאמר "ראשי המטות", בעניין "ועליו נאמר ישת חושך סתרו" וכו', ובמאמר "ויקרא אל משה").

והנה, כל זה הוא מנקודת המבט מלמטה למעלה: מה שלמעלה מהשגת הנבראים נקרא "חושך", כלומר דבר שאינו מושג,

כמאמר "יוצר אור ובורא חושך": החושך הוא כבריאה, למעלה מאור הגילוי שביצירה. (שכן בריאה היא מחשבה ויצירה היא דיבור. לתלמיד, דיבורו של הרב נקרא אור וגילוי, ואילו מחשבתו של הרב עדיין חושך עבור התלמיד,

אבל אצל הרב עצמו, דיבורו נחשב כאין לעומת מחשבתו; את מה שהוא חושב ברגע אחד עליו לומר במילים רבות. לכן אצלו המחשבה נקראת אור והדיבור נקרא חושך ביחס למחשבה. ועוד:

בבריאה מאירים חב"ד דאצילות, המכונים "עלמא דאתכסא", ביחס למדות דאצילות, המכונות "עלמא דאתגליא" ומאירות כיצירה. על חכמה וכינה דאצילות נאמר "הנסתרות לה' אלוקיננו". וראו מה שנתבאר במאמר "באתי לגני".

לכן גם השרפים, הנמצאים בבריאה, נקראים "עומדים ממעל לו", כלומר מעל ו' — שש הקצוות המקננות ביצירה. עבודתם אינה ברעש גדול, בניגוד לחיות ולאופנים המתנשאים ברעש, שכן הם מן העולם הגלוי.

וכן נאמר שכאשר אומרים "יוצר אור" ממשמשים בתפילין של יד, וב"בורא חושך" ממשמשים בתפילין של ראש. מבואר במקום אחר שתפילין של יד נקראות חותם שוקע — התלכשות האורות בכלים; ואילו תפילין של ראש נקראות חותם בולט — אורות שלמעלה מן הכלים. הדבר נרמז דווקא ב"בורא חושך", משום שדרגה זו אינה מתגלה כעת, אלא רק לעתיד לבוא.

מכל זה מובן שאצלנו מה שמתגלה נקרא אור, ומה שלמעלה מן הגילוי נקרא חושך וכו'. וכך כל מה שגבוה יותר במדרגה נקרא אצלנו חושך גדול יותר.)

אבל מלמעלה למטה הדבר הפוך: מה שבא יותר לידי גילוי והשגה נכלל יותר בגדר החושך

ביחס לאור אין סוף עצמו ובכבודו, כמובא בזהר: כתר עליון, אף שהוא אור צח ואור מצוחצח, הוא שחור ביחס לעילת העילות וכו', וכולם נחשבים חשוכים לפניו וכו'.

וכתוב: "כולא קמיה כלא חשיב" — הכול נחשב לפניו כאין. (כעין זה נתבאר במקום אחר בעניין "כאל דעות": מלמטה למעלה, מה שלמטה נקרא "יש" ומה שלמעלה נקרא "אין"; אבל מלמעלה למטה היחס הפוך, כמבואר במאמר "בשעה שהקדימו נעשה", במאמר "כיום השמיני עצרת" ובמקומות נוספים.)

ולכן אור אין סוף ברוך הוא עצמו ובכבודו, שהוא למעלה מגדר ההשגה, נקרא אור, והוא בחינת אש לבנה.

(ומה שלמטה ממנו וכו', אפילו כתר, נקרא חושך, כנ"ל; וראו מה שנתבאר בזה בביאור על "מי מנה". וכמו המשל: "שרגא בטיהרא למאי אהני" — הנר נקרא חושך ביחס לאור היום, אף שבליילה הוא נקרא נר.)

וכך אמרו חז"ל: "כל הנביאים בטלים לעתיד לבוא". מבואר במקום אחר שאור נבואת הנביאים ייחשב כאין לעומת הגילוי לעתיד לבוא, כמו נר בצהריים וכו'.

וכל שכן ביחס לאור אין סוף ברוך הוא: כדי שתימשך ממנו הארה ותהיה מקור לעשר הספירות, היה צורך בצמצום ובמקום פנוי, ולאחר מכן נמשך רק קו וחוט, כידוע.

והנה, עניין הכינוי "אש", שיש אש לבנה ואש שחורה, הוא כמבואר במקום אחר במאמר "אתם ניצבים", בפירוש הפסוק "כי ה' אלוך אש אוכלה הוא" וכו'.

ועוד: בדרך כלל יש ארבעה יסודות — אש, רוח, מים ועפר — המקבילים לארבעת העולמות אבי"ע. האש היא בחינת אצילות: כשם שטבע האש להסתלק כלפי מעלה, כך אצילות נעלה ונשגבת מעולמות בי"ע; שכן בי"ע הם נבראים ואצילות היא אלוקות.

והנה, גם בתוך אצילות עצמה יש אבי"ע: כתר, ואולי גם חכמה עילאה, נקראים אצילות שבאצילות; בינה נקראת בריאה שבאצילות; וז"א ונוקבא הם יצירה ועשייה שבאצילות. ובכללות רחבה יותר יש אבי"ע כלליים, והאצילות העליונה ביותר נקראת אש.

ובכל זאת היא נקראת אש שחורה ביחס למאציל, אין סוף ברוך הוא, הנקרא אש לבנה וכו'. וגם בדרך כלל ז"א ביחס לעתיקא קדישא נקרא אש שחורה ביחס לאש לבנה.)

אך מכיוון שהעולמות אינם יכולים לקבל ו"לית מחשבה תפיסא ביה" וכו', לכן "וירא אלוקים את האור כי טוב" — לגנוז.

והוא נגנז בבחינת "ישת חושך סתרו" וכו'. זהו "יושב בסתר עליון, בצל שדי יתלונן" — לצמצם ולהסתיר את האור

באמצעות צמצומים ומסכים רבים המבדילים ומסתירים את אורו יתברך, כדי שתהיה למטה בחינת גילוי: גן עדן העליון, תענוג הנשמות וכו' והשגתן באור ה' וכו', "בראתיו, יצרתיו" וכו'.

(ראו על הפסוק "וידבר אלוקים" וכו', "וארא אל אברהם" וכו', בעניין "כאל שדי", שאמר לעולמו "די". ועיינו בשער היחודים, פרק שמיני, יחוד ה', בעניין אור, מים ורקיע הנמשכים על ידי שם שדי.

הדבר יובן לאור מה שנתבאר על "הללו אל בקדשו, הללוהו ברקיע עוזו"; וראו במאמר "קא מיפלגי במתיבתא דרקיע" וכו': זהו גן עדן העליון, הנקרא "רקיע", והאור שלו יתברך נמשך אליו באמצעות צמצומים רבים וכו', כנ"ל.)

וזהו "ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית": "ובטובו" — מכיוון שראה כי טוב לגנוז את האור, מכך נוצר החידוש של מעשה בראשית, להיות מאין ליש בגילוי התענוג וההשגה

(וכמו שנאמר "להנחיל אוהבי יש", שהכוונה לגן עדן, הנקרא יש מאין. ועיינו בעניין "כי טוב לגנוז" בתחילת פרשת פקודי, דף רכ"ע ע"ב, ובתחילת פרשת אמור, דף פ"ח ע"א, ובבראשית רבה, פרשה ג, בסוף סימן י"ח; וראו מה שנתבאר בעניין "ובטובו מחדש" וכו')

על ידי בחינת היו"ד, שהיא בחינת צמצום וכו', כמבואר במאמר "ואתחנן" ובמאמר "אשירה" וכו', "כי גאה גאה".)

5 תקציר: וכך גם למעלה, גילוי האור בגן עדן הוא רק מבחינת האותיות; ביו"ד נברא העולם הבא, והאותיות הן לבושים.

אבל בעצמותו יתברך "לית מחשבה תפיסא ביה" כלל. על כך נאמר "ישת חושך סתרו". מנקודת המבט מלמטה למעלה, מה שאין בו השגה נקרא חושך.

אבל מלמעלה למטה הדבר הפוך. זהו "כי טוב לגנוז" בבחינת חושך, כדי שיוכל להיות גילוי בגן עדן; וזהו "ובטובו מחדש".

6 ג. והנה, צמצום זה — העניין של "כי טוב לגנוז" את האור במקום החושך — דומה במשל לבחינת האותיות שבנפש עצמה, כדי שיתגלו אותיות ממש במחשבה ובדיבור,

(כלומר, כבר נתבאר שאף שצורת כ"ב האותיות קבועה במהות הנפש עצמה, אין פירוש הדבר שהאותיות הן מהות הנפש ועצמותה; עצמות הנפש גבוהה אפילו ממהות השכל והמדות המאירים ממנה בגוף,

שהרי היא נעלית מהם ברוממות גדולה. רק הארה וכוח ממנה, כשהם נמשכים ומתלבשים במוח, נעשים מקור השכל שבמוח. כל עוד הכוח הזה כלול בעצם הנפש, הוא למעלה מבחינת ומהות מקור השכל שבמוח.

וכך גם האותיות הכלולות בנפש הן כוחות, שבירידתם להתגלות במחשבה ובדיבור מצטיירות מהן אותיות. ואף שכוחות אלה עדיין למעלה מן האותיות ממש של המחשבה והדיבור, הם כבר ירידה וצמצום ביחס למהות הנפש ועצמותה ממש.

צמצום זה הוא כדי שיוכלו להתגלות ממנו אחר כך אותיות המחשבה והדיבור, שהן אותיות חומריות ממש; והדבר כרוך בצמצום גמור נוסף.

ראשית הצמצום היא התהוות צורת האותיות בלי חומר בתוך הנפש עצמה. כל הצמצומים האלה הם משל לעניין "כי טוב לגנוז".

כלומר, נאמר בתחילת "הורמנותא דמלכא": "גליף גליפו בטהירו עילאה". זהו עניין הצמצום, שבו מתהוות כביכול אותיות חקיקה. וכמבואר על הפסוק "זאת חוקת התורה", החקיקה גבוהה מן הכתב, שהרי היא מיניה וביה, מתוך הדבר עצמו.

זהו עניין "חרות על הלוחות" וכו'. לעומת זאת, אותיות כתיבה הן דבר נפרד, והן גם משחירות לגמרי את הקלף. אך

גם האותיות החקוקות, אף שהן מיניה וביה, משחירות מעט את האבן היקרה והבהירה: כשחוקקים בה, בהירותה הקודמת מתכהה במקצת, שכן במקום החקיקה היא אינה בהירה כל כך.

והנמשל מובן: זהו "ישת חושך סתרו" — בחינת כתר עליון, הנמשך ממלכות דאין סוף, בחינת האותיות. אף על פי שהוא עדיין בבחינת אין סוף,

וכאותיות חקוקות, שהן מיניה וביה ולמעלה מחכמה ובינה, הנקראות ממש "עשייה" ביחס לאין סוף, כמו דיו על גבי קלף וכו' — אף על פי כן גם כתר נקרא חושך ואש שחורה ביחס לאין סוף ברוך הוא, שלמעלה הרבה מן הכתר ונקרא אש לבנה.

צמצום זה נועד לאפשר בהמשך התהוות של חכמה ובינה ושל גן עדן, בדומה לאותיות הנכתבות בדיו — שחור ממש. גם עניין התהוות אותיות הנפש הוא על דרך משל כך:

הן כמו אותיות חקוקות, מיניה וביה, שמהן יתהוו אחר כך אותיות ממש במחשבה ובדיבור, חומריות ממש, אש שחורה ממש. ואף שאותיות החקיקה נקראות חושך ביחס לאין סוף, כנ"ל, הרי ביחס לאותיות שבכתב

כלומר, ביחס לחכמה ובינה, מקורות גן עדן, כדוגמת "ונהר יוצא מעדן", כתר נקרא אש לבנה ממש, שהרי הוא מיניה וביה, על דרך משל. לכן ז"א דאצילות נקרא ביחס לכתר אש שחורה על גבי אש לבנה)

(כמבואר בפרשת נשא, קל"ב ע"א). וכך גם ז"א נקרא ביחס למלכות דאצילות "נהורא חיוורא", ואילו היא נקראת ביחס אליו "נהורא אוכמא"

(כמבואר בפרשת בראשית, דף נ"א ע"א, בפרשת לך לך, דף פ"ג ע"ב, ובפרשת שופטים, ער"ה ע"א).

שכן מלכות, מקורם של ביי"ע, נקראת מידת הלילה והחושך, מפני שאור אין סוף מוסתר ומלוכש בה בהסתר ובהעלם. "מלכותך מלכות כל עולמים" — "עולמים" קשור ללשון העלם.

לעומת זאת, ז"א, שהוא אצילות ויחודא עילאה, נקרא יום ואור. כמבואר במאמר "רני ושמחי" על "רננא ברמשא ושמחה בצפרא"; וראו גם בסוף המאמר "וידעת היום".

זהו "ביו"ד נברא העולם הבא", כמו במשל הדיו על הקלף: הקלף החלק רומז לבחינת אש לבנה, אור אין סוף ברוך הוא עצמו, ש"לית מחשבה תפיסא ביה" (וראו מה שנתבאר על "שימני כחותם"),

אלא שעל ידי היו"ד, בחינת נקודה שחורה המשחירה את הקלף, נעשה גילוי והשגה בצורת האות יו"ד.

והנה, כמו במשל האמור, כאשר אותיות המחשבה מתגלות, אף שהן לכושים בלבד לשכל, הן אינן דבר נפרד לחלוטין, דבר בפני עצמו; שהרי מה שהוא חושב ומהרהר באותיות הללו הוא השכל עצמו.

וכך, על דרך משל, גם ביו"ד שעל הקלף: הדיו משחיר את הקלף כדי לגלות צורת יו"ד, אך הדיו עצמו אינו דבר ממשי בפני עצמו; הוא רק משחיר את הקלף, כדי שהקלף יגלה את צורת היו"ד

(כלומר, אף שצורת היו"ד באה רק מן הדיו, בלי הקלף הנושא והסובל אותו לא הייתה נוצרת ממנו שום צורה. לכן אמרו חז"ל: "כל אות שאין גויל מוקף לה מארבע רוחותיה פסולה". אם כן, הדיו אינו

אלא משחיר וכו', כדי שהקלף יגלה וכו'. והנמשל הוא שהקלף עצמו, שהוא אין סוף ברוך הוא, מגלה את היו"ד, שהיא חכמה עילאה; שכן "אנת חכים" פירושו אתה עצמך, ואור אין סוף ברוך הוא נמשך ומאיר בחכמה עילאה.

וראו מה שנתבאר על "וירא ישראל את ה' הגדולה", בפירוש "ויקרא ה' ה'", וכן בסוף המאמר "שובה ישראל"). כך, בנמשל, באמצעות הצמצומים הרבים מתגלה אור אין סוף ברוך הוא עצמו ובכבודו למטה.

זהו "ביו"ד נברא העולם הבא": תענוג הנשמות באור אין סוף ברוך הוא ממש. (ועיינו בפרשת בלק, קצ"א ע"א.) וראו גם במאמר "שרי אשתך".

בעניין היות היו"ד נקודה והאות הקטנה ביותר, ראו מה שנתבאר בביאור על "מים רבים", בעניין "וזהו אחות לנו קטנה"; וכן בזוהר חלק ב, תרומה, קס"ה ע"ב: "בגין דאית" וכו',

"אף על גב" וכו'. זהו עניין מיעוט הכלי וריבוי האור, על דרך "צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה" (ועיינו בגמרא, מנחות, פרק ג, כ"ט ע"ב, בסופו).

7 סיכום: צמצום זה דומה, במשל, לבחינת האותיות שבנפש, וממנו נמשכת לאחר מכן ההתלבשות באותיות המחשבה. הדבר דומה לחקיקה ולכתיבה. ואף על פי כן, מהו הדבר שחושב באמצעות אותיות המחשבה? הרי זה השכל עצמו;

וכמו כן הדין מתאחד עם הקלף הלבן הנושא אותו; כך בנמשל, באמצעות האות יו"ד שבה נברא העולם הבא, נמשך ומתגלה אור אין סוף ברוך הוא עצמו.

8 לכן השרפים אומרים "קדוש", משום שהם משיגים את אור אין סוף ברוך הוא, שהוא מובדל וש"לית מחשבה תפיסא ביה" — אין מחשבה תופסת בו. [הם אומרים] "קדוש" שלוש פעמים, כנגד שלושת העולמות בריאה, יצירה ועשיה. "מלא כל הארץ כבודו": התלבשות בחינת "קדוש" היא בכל דבר וכו'.

(כלומר, כשם שבגן עדן העליון מאיר אור אין סוף באופן שהנשמות משיגות אותו, כך גם השרפים, כיוון שהם נמצאים אף הם בעולם הבריאה, אומרים "קדוש" וכו', שכן הם משיגים כיצד אור אין סוף מובדל, וכיצד כל ההמשכה היא רק באמצעות הצמצום של האות יו"ד.)

אבל עצמות אור אין סוף קדושה ומובדלת וכו'. ומכיוון שהם בבריאה, שהיא ראשית התהוות היש מאין, הם משיגים שהוא יתברך קדוש וכו'. בעניין שלוש פעמים "קדוש", ראו מה שכתוב בביאור על "ועתה יגדל" ועל "אחרי ה' אלקיכם תלכו".

והנה האופנים, שמדרגתם נמוכה משל השרפים, אומרים "ברוך כבוד הוי". הכוונה היא למידת מלכותו יתברך, שהרי "מלכותך מלכות כל עולמים", וכל העולמות אינם אלא בחינת אותיות וכו'. גם "ברוך" נמשך מבחינת סובב כל עלמין, מהעולם המכוסה וכו'.

9 ביאור העניין: יש שני סוגים של מלאכים. יש מלאכים שהם בבחינת משפיעים, והם מעבירים לעולם הזה את כל ההשפעות באמצעות המזלות וכו'. אלו הם האופנים, שאומרים "ברוך כבוד" וכו'.

"ברוך" פירושו המשכה, שכבוד הוי' יימשך מבחינת "מקומו" — הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו. זהו פירוש "ברוך המקום", וזהו המשכת השפע שלמעלה שהאופנים ממשיכים באמירתם "ברוך".

10 ויש מלאכים שהם בבחינת מקבלים: הם "מקבלים דין מן דין" ואינם משפיעים כלל למטה, אלא הם מקבלים בלבד. אלו הם השרפים, שאומרים "קדוש" וכו', והם נעלים מן המלאכים המשפיעים.

על כך נאמר: "אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי יקומו" (דניאל, פרק ז'). "קדמוהי יקומו" — "עומדים לפניו" — מתייחס לשרפים, שהם המקבלים וכו',

שאומרים "קדוש". ראו מה שכתוב במקום אחר בעניין "משריין ורתיכין" המוזכרים בפרשת בשלח (דמ"ח ע"ב), וכן מה שכתוב במאמר המתחיל "ואתה מרובבות קדש". וזהו ככתוב: "יוצר אור ובורא חושך".

כלומר, יצירה היא בחינת אור, שממנה נמשכת ההשפעה למטה; זו מדרגת האופנים, המשפיעים למטה לכל הבהמות והחיות. גם ילד שטרם מלאו לו שלוש עשרה שנים מקבל מבחינת האופנים.

11 לכן היא נקראת אור, והיא בבחינת אש לבנה ביחס אלינו, משום שהיא מאירה ומשפיעה למטה. "ובורא חושך" היא בחינת השרפים שבכריאה, שהם בבחינת אש שחורה, שהיא החושך.

הטעם לכך הוא שהם מסתלקים רק כלפי מעלה, באומרים "קדוש" וכו'. לכן הם בבחינת אש שחורה וחושך, על שם ההסתלקות וכו'.

12 וכך גם בעניין "קדוש" ו"ברוך": "קדוש" הוא דבר מובדל, ש"לית מחשבה תפיסא ביה" — אין מחשבה תופסת בו כלל. זו בחינת "ישת חושך סתרו", כפי שהתבאר לעיל בסעיף ב'. בחינת "ברוך" היא עניין האש הלבנה, כלומר גילוי למטה.

אך כך הדבר מלמטה למעלה. מלמעלה למטה הסדר הפוך: בחינת "קדוש" נקראת אש לבנה ביחס להמשכת בחינת "ברוך כבוד", שהיא בחינת "מלכותך", בחינת האותיות וכו'.

כי "קדוש" הוא בחינת כתר וכו'. ב"כבוד" יש שתי בחינות: כבוד תתאה, שהיא מידת מלכותו יתברך, וכבוד עילאה, שהיא חכמה עילאה; והכול

נקרא אש שחורה ביחס לכתר עליון, כנזכר לעיל בעניין הדיו שעל גבי הקלף הלבן וכו'. וראו מה שכתוב בעניין "קדוש" ו"ברוך" במאמר המתחיל "אם בהרת קדמה" וכו', ובמאמר המתחיל "לכבדני אחותי".

נמצא ש"קדוש" ו"ברוך" שאומרים השרפים והאופנים הם עניין האש הלבנה שעל גבי האש השחורה, כנזכר לעיל.

וזו הסיבה שהקב"ה נקרא כך בשתי הבחינות יחד, "קדוש" ו"ברוך"; שכן באופן זה נמשכים ומתגלה אור אין סוף ברוך הוא, שהוא קדוש וברוך.

13 והנה, מאחר שהאופנים שומעים את בחינת "קדוש" שאומרים השרפים, הם מתנשאים ברעש גדול. הרעש הוא עניין הביטול באור אין סוף ברוך הוא, והיציאה מנרתיקם.

השגתם היא בהתאם למזגם ולתכונתם, משום שהם שומעים דבר חדש, שלמעלה מכוח השגתם. לעומתם, גם השרפים בטלים בוודאי באור אין סוף ברוך הוא, וביתר שאת ומעלה,

אך נאמר "שרפים עומדים ממעל לו": השגה זו אינה חידוש גדול כל כך עבורם, ואינה למעלה מהשגתם. לכן לא נאמר עליהם "ברעש גדול",

כפי שנאמר על האופנים. (ועיינו במה שנתבאר על כך במאמר המתחיל "והיה מדי חדש": זהו עניין המשל על בן כרך שראה את המלך או בן כפר וכו', וזהו ההבדל בין ימות החול לשבת וכו'). והנה, מאחר שביטולם של השרפים הוא בבחינת אתכסיה

ובפנימיות, הם ממשיכים גם את בחינת "קדוש", שהיא בבחינת העלם. ואילו האופנים, שביטולם בבחינת אתגליא, ממשיכים גם את בחינת "ברוך" — בחינת האותיות, שהיא בבחינת גילוי וכו'. ועיינו במה שנתבאר במאמר המתחיל "וידעת היום" בעניין "וכל קרב וכליות יזמרו לשמך").

14 קיצור: זהו גם עניין אמירת "קדוש" בפי השרפים ו"ברוך" בפי האופנים. השרפים הם מבריאיה, "כורא חושך", אש שחורה, בחינת "קדמוהי יקומו"; לכן הם אומרים "קדוש", מובדל, "ישת חשך סתרו".

האופנים הם מיצירה, "יוצר אור"; הם משפיעים למטה ואומרים "ברוך כבוד" וכו'. כל זה נקרא כך מנקודת המבט שמלמטה למעלה, כנזכר לעיל).

4. והנה, בדומה לכל העניינים האלה, כך הוא גם בעבודת ה' של כל אדם: יש בו בחינת אהבה גלויה ובחינת אהבה מסותרת.

(כלומר, בדומה לשתי הבחינות שזכרו לעיל, האופנים והשרפים. האהבה המסותרת נקראת אש שחורה, בדומה למה שנתבאר לעיל על השרפים, שנקראים אש שחורה; אלא שהנשמות הן בבחינה פנימית יותר.)

שהרי גילוי האהבה באמצעות ההתבוננות בגדולת אין סוף ברוך הוא, עד שמבינתו נולדים רשפי אש וצימאון וכו',

להיכלל ולהתבטל אליו יתברך במציאות, ועד למסירות נפש, אינה נוצרת מפעולת ההתבוננות לבדה, כאילו כוח הבינה שלו יצר את מידת האהבה מאין ליש.

אלא ההתבוננות גורמת לכך שתימשך ותתגלה בחינת האהבה המסותרת, הטבועה בטבע האדם ומקורה בבחינה שלמעלה מהדעת, בבחינת חושך והסתר פנים. באמצעות ההתבוננות והדעת היא נעשית גלויה בלב, ומדורת אש האהבה מתעצמת וכו'.

(כלומר, יש בכך מעין הוכחה למציאותה של האהבה המסותרת: גילוי האהבה וכו' אינו נובע מכך וכו', אלא וכו', כפי שנתבאר לעיל.)

התהוות האהבה מאין ליש קבועה בנפש, ומהותה של הנפש עצמה היא שכל ומדות — אהבה ויראה וכו';

שהרי היא "חלק אלוה ממעל", בדומה לבן שנמשך ממוח האב וכו'; ומטבעו אינו רוצה להיפרד מייחודו ואחדותו יתברך, והוא יכול למסור את נפשו על קידוש ה' וכו',

כמו שכתוב בספר של בינונים. (ועיינו במה שנתבאר במאמר המתחיל "ביום השמיני שלח את העם", ששורש אהבה זו נלקח מבחינת קדם, מבחינת "כי לא מחשבותי מחשבותיכם" וכו', "ישת חשך סתרו" וכו').

ועיינו במה שנתבאר במאמר המתחיל "אם בחקתי", שבחינה זו נובעת מבחינת "בעבר הנהר ישבו אבותיכם", "עלו במחשבה", כלומר ממוחא סתימאה, מן האותיות החקוקות וכו'; "גליף גליפו בטהירו עילאה", "נשמה שנתת בי טהורה היא". וזהו עניין האותיות שמיניה וביה.

וזהו עניין "שזפתי השמש" — אש לבנה, כפי שיתבאר להלן; שהרי החקיקה היא באש לבנה, מיניה וביה, אלא שהחקיקה היא מקור ושורש להשחרה של האש השחורה, מלמעלה למטה, כנזכר לעיל.)

כדי שהאהבה תתגלה בלב ותצא מן ההעלם אל הגילוי, הדבר נעשה באמצעות התבוננות באור אין סוף ברוך הוא עצמו, ש"לית מחשבה תפיסא ביה כלל".

וכך גם נקבע סדר התפילה: פסוקי דזמרה וברכת "יוצר אור", שבהם מתבוננים כיצד בטובו הגנוז הוא מחדש וכו', וכיצד המלאכים אומרים "קדוש" וכו'.

וזוהי בחינת הרעש — התחדשות ההשגה; שהרי בלילה, בשינה, יש אחד משישים וכו', ובבוקר האדם נעשה ברייה חדשה: "אתה נפתחת ב"י וכו'.

"ואחר הרעש אש" — זו בחינת קריאת שמע ו"ואהבת"; שהרי "נר הוי" נשמת אדם", כמו נר ולהבה העולה מאליה. (ועיינו במה שנתבאר במאמר המתחיל "והקרבתם עולה אשה").

כלומר, כמו שנאמר "אליך הוי" נפשי אשא" — שהמחשבה תיכלל במחשבה והדיבור בדיבור; "ודברת במ בשבתך בביתך" וכו'. זוהי התגלות אמיתית של אור האהבה בתוך האדם ובלב עמוק.

אלא שיש להקדים את בחינת הרעש שמכחינת החושך, כפי שהיה בכריאת העולם: תחילה חושך ואחר כך אור. ונאמר "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד": ערב הוא בחינת חושך, ואחר כך בא אור הבוקר, כדי להתגלות בבחינת יום ובגילוי בחינת "אחד".

(ועיינו במה שנתבאר במאמר המתחיל "תחת אשר לא עבדת", ובמאמר המתחיל "עניין חנוכה" בעניין "בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות" וכו'; ועיינו בזוהר בלק דף ר"ד ע"א וע"ב; ובמה שנתבאר על "וישכם לבן בבוקר", ובסוף המאמר המתחיל "להבין עניין הברכות"; ועיינו בזוהר ויקרא דף כ"ב ע"ב, ובמה שנתבאר בסוף המאמר המתחיל "וידעת היום").

"ואחר האש קול דממה דקה" — זו תפילת שמונה עשרה: "ברוך אתה הוי" אלקינו מלך העולם". שתתברך ותימשך בחינת הוי", אור אין סוף ברוך הוא, בעצמותו ובכבודו; "ותמן קאתי מלכא" וכו'.

גילוי הוי' למטה, במלכותו — "מלכות כל עולמים" — נעשה באמצעות "כי הוי" אלקינו", כלומר שאנו בטלים אליו יתברך; ועל ידי כך אנו ממשיכים גם שיהיה "מלך העולם" וכו', כמו שכתוב במקום אחר.

ובכך יובן הכתוב "אל תראוני שאני שחרחרת". פירושו — שחורות כפולה: האהבה מצד עצמה מסותרת, ואינה נראית ואינה גלויה בלב,

וגם היא מכוסה בלבוש שק, כשהיא מלוכשת בנפש הבהמית. (אם כן, פירוש ועניין השחורות הכפולה הוא ששתי הבחינות, מלמטה למעלה ומלמעלה למטה, מצויות יחד: מלמטה למעלה נקרא שחור מה שאינו מושג כלל.

ומלמעלה למטה, מה שנמוך יותר במדרגה נקרא שחור. אם כן, שתי הבחינות מצויות בנשמה: האהבה המסותרת, מאחר שהיא בעולם רב ולמעלה מן השכל, נקראת אש שחורה ביחס לאדם, בדומה ל"כורא חושך"; וזהו החושך שמלמטה למעלה.

ואילו העובדה שהיא מכוסה ולבושה בנפש הבהמית היא החושך שמלמעלה למטה, כלומר הבחינה הנמוכה ביותר במדרגה: "חושך יכסה ארץ" (ישעיהו, פרק ס'), "והכסיל בחושך הולך" (קהלת, פרק ב'). ואף על פי כן, "אל תראוני",

שהרי העובדה שהיא מסותרת מצד עצמה נובעת מכך ש"שזפתני השמש": בחינת השמש היא בחינת אש לבנה, שהעולמות אינם יכולים לקבל; לכן טוב לגנוז אותה במקום החושך.

לכן האהבה היא בבחינת חושך והעלם ואינה מתגלה בגוף. (וזהו "אתי מלבנון כלה" — שורש הנשמה הוא מבחינת לבנון. וזהו "ונוזלים מן לבנון": "נוזלים" היינו בחינת מזליהו, מקור ושורש הנשמה, שהוא מבחינת לבנון; אלא

שטוב לגנוז אותה בבחינת אש שחורה. והיא בבחינת יחידה, שבה מלוכש ניצוץ אלקי וכו', כמו שכתוב בעץ חיים, שער מ"א, פרק ג', על הפסוק "אני אמרתי אלקים אתם" וכו'; ועיינו במה שנתבאר בסוף המאמר המתחיל "בשברי לכם" וכו', "ואפו" וכו'.

והנה, במדרש רבה על שיר השירים, על הפסוק "שחורה אני", נאמר: "שחורה אני כל ימות השבוע ונאווה אני בשבת". פירוש הדבר הוא שהאהבה המסותרת, הנקראת אש שחורה, נתונה בעולם בכל ימות השבוע, ולכן היא בבחינת "שחורה אני" — העלם.

אבל בשבת היא יוצאת ונמשכת מן העולם אל הגילוי, כמו שכתוב במקום אחר, במאמר המתחיל "להבין מארז"ל" על הפסוק "כי טובים דודיך".

וכך גם בשבת מאיר בגילוי אור מבחינת עולם הבריאה, הנקרא "כורא חושך". הדבר ידוע מעניין החצר הפנימית הפונה קדים, בחינת "קדמוהי יקומו"; בשבת האור משם מאיר ונמשך.

וזהו "ונאווה אני ביום השבת". והעובדה שהיא נכנסת בלבוש שק היא באמת "בני אמי נחרו בי". "נחרו" הוא לשון נפעל.

"בני אמי" הם היצר הרע והיכולות דקליפת נוגה, המקבלים השפעה מבחינת מלכותו יתברך, שהרי "מלכותו בכל משלה". (ועיינו בפרשת משפטים, דף קכ"ה ע"ב, על הפסוק "בחלב אמו").

הם שורש כל המדות הרעות; הם עצמם נחרכים ובווערים בתאוותיהם. "בי" פירושו שהם בתוכי, מלוכשים בי, ומהם נובעות הרעות האלה.

אבל הם אינם פועלים בנפש האלקית עצמה, בנקודת אהבתה, שנשארת קיימת וחזקה, כמו שכתוב "וכבודי לאחר לא אתן".

(עיינו ברעיא מהימנא, בתחילת פרשת כי תצא, דף רע"ו ע"א, ובפירוש הרמ"ז שם.) הנפש יכולה למשול בהם ולשלוט עליהם, להפוך אותם מן הקצה אל הקצה ולהגיע למסירות נפש ממש.

לכן אמרו חז"ל על פושעי ישראל: "גיהנם כלה והם אינם כלים", מפני ששורש נשמתם הוא מבחינת אין סוף ממש, שאין לה קץ ותכלה. לכן "בני אמי נחרו בי" פירושו שהם עושים רע וכלים.

לעומת זאת, הנשמה היא חלק אלוהי, "אתה נפחת בי", ואין לה קץ ותכלה. ההוכחה לכך היא שאפילו אצל פושעי ישראל האהבה נותרת בשלמותה,

שהרי "שמוני נוטרה את הכרמים": כל רצונו של היצר הרע הוא להחטיא את ישראל, כדי לינוק ולקבל חיות מן הקדושה. אם כן, מוכרח שעדיין מצויה בו קדושה,

שהרי "אף על פי שחטא, ישראל הוא", וכוח הקדושה שבו הוא בלי קץ ותכלה. לכן הוא יכול למשול ברוחו ולשלוט בה, ולהפוך את לבו מן הקצה אל הקצה.

(וזהו באמצעות "והוי יגיה חשכי", כמו שכתוב בסוף המאמר המתחיל "כי אתה נרי". פירוש "נחרו" יובן ממה שנתבאר במקום אחר, במאמר המתחיל "ושבתי בשלום", בעניין "וילך חרנה": "חרן" הוא מלשון "נחר גרוני" וכו'; ועל ידי התשובה נהפך מבחינת חרן לרינה.)

וכך יובן גם עניין "נחרו ביי": באמצעות התשובה, שבה הלב מתהפך וכו', הנשמה מתעלה ונעשית "נאווה כאהלי קדר" וכו'. ועיינו במה שנתבאר בסוף המאמר המתחיל "כנשר יעיר" בעניין "יצרנהו כאישון עינו": השחור שבעין, שבו מתגלה כוח הראייה, כדי ש"עין בעין יראו" וכו').

15 קיצור: כך גם באדם יש בחינת אהבה גלויה ואהבה מסותרת, בדומה לשתי המדרגות של האופנים והשרפים: רעש ואש.

וזהו "שחרחרת" — שתי שחורות: עיקר האהבה אינו גלוי, אלא שחור ומסותר; ועוד היא מכוסה בלבוש השק של הנפש הבהמית. ואף על פי כן, "אל תראוני",

ועל השחורות הראשונה בא המענה "שזפתני השמש": שורש האהבה הוא באש לבנה, וטוב לגנוז אותה בבחינת אש שחורה.

ועל השחורות השנייה נאמר "בני אמי נחרו ביי", כדי שמבחינת חרן תהיה בחינת רינה. 5. וזהו "שחורה אני ונאווה": שחורה מבחינת "שחרחרת" וכו',

ונאווה, מפני שהשחורות היא מבחינת החושך, "ישת חשך סתרו", בדומה למשל הדיו שעל הקלף, המשחיר את הקלף: הקלף, שהוא בחינת אש לבנה, נעשה יפה בזכות כך,

(בדומה ל"אימתי גדול וכו'? כשהוא בעיר אלקינו", ולמה שנתבאר על כך במאמר המתחיל "וידבר אלקים" וכו', "אני הוי' וארא" וכו'. וכמו שנתבאר לעיל, שהאותיות ממשיכות את גילוי השכל, בדרך משל.

נמצא שצמצום זה הוא סיבת הגילוי. ועיינו במה שנתבאר בסוף המאמר המתחיל "ויקח קרח". זו הסיבה שבחינת האש הלבנה נעשית יפה; וכמו שנתבאר במקום אחר בפירוש "יפתי", שהיא עושה לקב"ה לבושים יפים: "הוד והדר לבשת",

כדי שתהיה בהם ועל ידם דירה בתחתונים. ובמקום אחר נתבאר פירוש נוסף ל"ונאווה": בחינת האש הלבנה שבתורה היא עניין "ושער רישיה כעמר נקא"; ואף על פי כן, היא רק בחינת שערות ואינה בערך לעצמות.

אבל באמצעות הירידה לאש שחורה, כדי לברר ולהפוך את חושך הנפש הבהמית, תימשך תוספת אור ממקור הלבון. אפשר לומר שזהו מה שנמשך על ידי בירור השחורות השנייה, כנזכר לעיל בעניין "יצרנהו כאישון" וכו'.

ועיינו במה שנתבאר עוד בעניין נתינת התורה באש שחורה על גבי אש לבנה, במאמר המתחיל "ועשו להם ציצית". ועיינו עוד בעניין "שחורה אני ונאווה" במדרש רבה, בשלח, פרשה כ"ג, ויקהל, פרשה מ"ט.)

16 "כאהלי קדר": הם שחורים מבחוץ, אבל מבפנים הם "כיריעות שלמה". יריעות שלמה הן היריעות הפנימיות,

(וזהו "וייצר את האדם" בשני יודיין, בחינת אש לבנה ואש שחורה וכו'. ועיינו במה שנתבאר בסוף המאמר המתחיל "כשברי לכם" וכו').

ועניין יריעה הוא מה שנאמר "נוטה שמים כיריעה": כמו יריעה שהגג והדפנות שלה עשויים מחתיכה אחת, וכפי שהיה במשכן: "חצי היריעה העודפת תסרח על אחורי המשכן".

כך גם "נוטה שמים": השמים מתעגלים למטה, מתחת לארץ, כשם שהם מעליה, באופן שווה, והכול הוא בחינה אחת.

17 כך גם הגלגלים הסובבים בשמים ממעל הם הגלגלים הסובבים מתחת לארץ. וזהו "כיריעות שלמה" — המלך שהשלוש שלו; אצלו יתברך "כחשיכה כאורה", והכול שווה לפניו, למעלה ולמטה כאחד.

וזהו בחינת סובב כל עלמין. לעומת זאת, בחינת ממלא כל עלמין היא לפי סדר ההשתלשלות: "בראתיו יצרתיו" וכו', גן עדן העליון והתחתון וכו'.

אבל בבחינת סובב כל עלמין, "כולא קמיה כלא ממש", ובבחינה זו הוא יכול להפוך אפילו מן הקצה אל הקצה.

18 וזהו "ישא ה' פניו אליך": כאשר תהיה התנשאות פנימית בבחינת סובב כל עלמין, אזי יוכל

האור להתפשט עד שיגיע אפילו "אליך", ואפילו "אם יהיה נדחך בקצה השמים" וכו'. "וישם לך שלום" — בחינת התקשרות, שהנפש תהיה שוקקת להידבק בו יתברך.

19 זוהי בחינת "שלום בפמליא של מטה", מלמטה למעלה: "אליך ה' נפשי אשא". כלומר, באמצעות בחינת אהרן, שושבינא דמטרוניתא; אותיות "אהרן" הן אותיות "נראה",

כלומר, שיראה כאילו הקדוש ברוך הוא שוכן בתוך מעיו, כך שתהיה בחינת רעש, "ואחר הרעש אש" וכו'. עבודת אהרן היא "בהעלותך את הנרות", כמו שלחבת העולה מאליה מלמטה למעלה. והשראת

והמשכת "קדוש" בתוך מעיו היא באמצעות בחינת משה, שושבינא דמלכא, בחינת דעת, שהיא "ברוך", כדי שבחינת הוי' תימשך ותהיה "מלך העולם" באמצעות בחינת "אלקיננו" וכו', כנזכר לעיל.

20 זהו "קרוב ה' לכל קוראיו וגו' באמת": שתי בחינות של אמת, מלמעלה למטה ומלמטה למעלה. עליו להמשיך למטה את בחינת "אמת ה'" ואת גילוי אור אין סוף ברוך הוא בנפשו, כדי להעלות ולקשר את נפשו לה', חיי החיים ברוך הוא.

(על פי כל האמור יובן הכתוב "המולך מהודו ועד כוש", שהוא בדומה לכתוב "כחשכה כאורה"; שכן "הודו" הוא מלשון "כסה שמים הודו", "הודו על ארץ ושמים", וכן נאמר "הוד והדר לפניו".

"הודו" הוא גם מלשון הודאה, שכן הודאה היא כלפי בחינת סובב כל עלמין, ש"לית מחשבה תפיסא ביה כלל", כמו שכתוב במקום אחר על הפסוק "יהודה אתה".

"ועד כוש" היא בחינת שחור, שהיא סוף השתלשלות העולמות: "חשך יכסה ארץ", "אלביש שמים קדרות". עיינו במה שנכתב על כך בסוף המאמר המתחיל "יונתי בחגוי הסלע", ובלקוטי תורה לפרשיות בהעלותך ושופטים, שכוש היא בחינת שכ"ה דינים, שמהם השתלשלו החיצונים וכו'.

אבל "מלכותך מלכות כל עולמים" ו"ומלכותו בכל משלה", ואף החיצונים אינם יכולים לעבור על פי ה'. כמו שכתוב על כך בסוף המאמר המתחיל "וכל העם רואים". וזהו "המולך מהודו ועד כוש".

זהו "שבע ועשרים ומאה מדינה" [עיינו בריש פרשת חיי שרה, דף קכ"ג ע"א], הכולל את ההמשכה ממלכות דאין סוף. זהו "מהודו", עד מלכות דעשיה המתלבשת בבחינת קדרות, וזהו "ועד כוש".

אבל מצאנו גם שכוש נאמר לשבח, כמו שנאמר על שאול שנקרא "כוש בן ימיני", וכן "הלא כבני כושיים אתם ליי", ותרגום יונתן מרגם: "הלא כבני רחמיך אתון חשיבין קדמי". כך גם מפרש רש"י בפרשת בהעלותך בעניין "האשה הכושית". וכן בזהר פרשת תרומה

(דף ק"ל, ריש ע"א) פירוש: "ולזמנין לחזור קראן ליה אוכם", כמו שכתוב "כי אשה כושית לקח", "הלא כבני כושיים אתם ליי" וכו'.

והעניין הוא, שכבר התבאר לעיל בעניין כתרא עילאה, שהיא בחינת החושך העליון של "ישת חשך סתרו", שלמעלה מן ההשגה.

21 זהו שאומר הזוהר: "ולזמנין לחזור קראן ליה אוכם", מפני שעוצמת אורו גדולה כל כך עד שאינו מושג כלל. משם שורש האהבה המסותרת, שהיא בחינת אש שחורה, וזהו עניין "הלא כבני כושיים אתם ליי".

שכן אהבה זו של אש שחורה, שמקורה בבחינת "ישת חשך סתרו", דומה לאהבת הבן לאביו: בן שנמשך ממוח האב, ובטבעו אינו רוצה להיפרד מייחודו ואחדותו יתברך, והוא יכול למסור את נפשו על קידוש ה' וכו'.

וזהו שנאמר "כבני רחמיך", כלומר, על דרך מה שנכתב בספר של בינונים, פרק מ"ד, בשם רע"א מהימנא: "כברא דאשתדל בתר אבוי ואימיה, דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה ורוחיה" וכו'.

22 פירוש "מהודו ועד כוש" הוא כפי שהתבאר לעיל בעניין "את האור כי טוב": זו בחינת אור אין סוף ברוך הוא, הגנוז ומתלבש בבחינת כתר, הנקראת "ישת חשך סתרו".

גם באדם זהו ניצוץ אלקות המתלבש בבחינת יחידה שבנפש. משום כך נקראות כל נשמות ישראל בשם יהודים, ועל ידי כך נמשך הביטול למסירות נפש וכו'.

על פי כל זה יובן גם מאמר חז"ל בפרק הראשון של מגילה (דף י"א ע"א): רב ושמואל; אחד אמר שהודו בסוף העולם וכוש בסוף העולם,

כלומר, לפי הפירוש הראשון, שכוש היא החושך של עשיה, בחינת קדרות. ודעה אחת אמרה שהודו וכוש

עמדו זו בצד זו; כשם שהוא מלך מהודו ועד כוש, כך מלך מסוף העולם ועד סופו. "זו בצד זו" עניינו החושך העליון שבו נגנז האור,

כלומר, בחינת כתר עילאה, חוורא מלגאו ואוכמא מלבר. לחלופין, הודו פירושו "הוד והדר לבשת", בחינת "ה' מלך גאות לבש", כפי שנכתב במאמר המתחיל "יונת" בעניין "יפתי"; וכוש היא בחינת "בורא חשך", עולם השרפים.

וזהו "בהדי הדדי הוו קיימי", שכן מלכות דאצילות נעשית מקור לכריאה וכי' ומתלבשת בחכמה, בינה ודעת דבריה; ועל כך נאמר "שחורה אני" וכי',

מפני שהיא מתלבשת בבחינת "בורא חושך" וכי', כפי שנכתב במקום אחר. וזהו עניין התורה שניתנה באש שחורה על גבי אש לבנה.

23 וכן גם התורה שבכתב והתורה שבעל פה, כנוצר לעיל. "כשם שמלך מהודו ועד כוש", כי שם מגיעים לשיא הייחוד והביטול וכי',

"כך מלך" וכי', שהרי "מלכותך מלכות כל עולמים" ו"אין עוד מלבדו", והכול בהשגחה פרטית: "אין אדם נוקף" וכי'. ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "ומרדכי יצא" בעניין

"ילכן ביטל" וכי' את המעוררים וכי', שהרי באמת "אני הוי' לא שנית". מכאן מובן שבחינה זו שייכת למגילת אסתר, וגם הבחינה הראשונה, בעניין הודו וכוש שעמדו זו לצד זו,

כלומר, על דרך התורה שניתנה באש שחורה על גבי אש לבנה, עניין זה שייך גם לכאן; שהרי "הדר וקבלוה בימי אחשוורוש", כמו שכתוב "וקבל היהודים" וכי':

שחורה אני ונאווה בנות ירושלים

כאהלי קדר כיריעות שלמה

”שחורה אני ונאווה, בנות ירושלים”

1 ”שחורה אני, ונאווה, בנות ירושלים; כאהלי קדר, כיריעות שלמה”. ”בנות ירושלים” הוא כינוי לנשמות שעדיין לא ירדו לעולם הזה כדי להתלבש בגוף

ובנפש הבהמית, והן עדיין כלולות במאצילן, ברוך הוא, בבחינת אין ממש. והן נקראות ”טהורה היא”, שכן ”טהורה” פירושו שהיא עדיין בבחינת אין; ואחר כך ”אתה בראתה” — יש מאין וכו’.

שהרי כל הנשמות, קודם ירידתן לעולם הזה, עומדות שם בביטול ובהתכללות ממש באור אין סוף, ברוך הוא.

וכמו שכתוב על אליהו: ”חי ה’ אשר עמדתי לפניו”. ולא אליהו בלבד, אלא כל הנשמות, קודם ירידתן והתלבשותן בגוף ובנפש הבהמית;

ואז הן נקראות ”בנות ירושלים”. (בפרדס, בערכי הכינויים, בערך ”בנות ירושלים”, מובאים בשם הזוהר פרשת ויחי שני פירושים לכך, והפירוש הראשון הוא כפי שנתבאר כאן; עיין שם, ובפרשת ויחי, דף רמ”ב ע”א.)

שהן מקבלות עליהן את בחינת היראה שלמה, כלומר את שלמות היראה. היראה נובעת מבחינת מלכותו יתברך, ”מלכות כל עולמים”, למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית,

שהיא בחינת אין סוף. ובהשתלשלות המדרגות אצל הנבראים אין בהם כוח לקבל יראה זו בשלמות. וכמו שכתוב: ”להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו”; ”כבוד הדר”

מלכותו הוא שהמלאכים מקבלים עליהם עול מלכות שמים: מחנה מיכאל באהבה ומחנה גבריאל וכו’, ”אלף אלפים וריבוא רבבות” וכו’, ו”לגדודיו אין מספר”.

כל זה הוא יקר ותפארת גדולת מלכותו יתברך. ואילו ”להודיע לבני האדם” נעשה רק באמצעות בחינת ”גבורותיו”, שהן הצמצומים הרבים והשונים שבהשתלשלות המדרגות. לעומת זאת, הנשמה קודם בואה

לעולם הזה להתלבש בגוף, בהיותה בבחינת אין ממש, מקבלת עליה עול מלכות שמים בשלמות, כפי שהוא בבחינת אין סוף ממש. והן נקראות ”בנות ירושלים”, בבחינת ”כתולדות אחריה רעותיה מובאות לך”.

(עיין בזוהר חלק ב, קצ”ז ע”ב, רל”ה ע”א ורל”ח ע”א, ובמקדש מלך שם. ויש לומר שזהו לפי הפירוש השני בפרדס; וממילא מובן שלפי הפירוש הראשון אפשר לפרש גם זאת כפי שנכתב כאן. עיין עוד בפרשת משפטים, דף ק”ה סוף ע”ב, ובפרשת אחרי, דף ס”ז ע”ב.)

והן נקראות גם עלמות, כמו שכתוב: "עלמות אהבוך". והנשמות שירדו והתלבשו בגוף ובנפש הבהמית בעולם הזה נקראות יחד כנסת ישראל, שהיא מקור נשמות ישראל; הן נקראות בשם "כלה",

מפני שהקב"ה נקרא ביחס אליהן בשם "חתן", מלשון "חות דרגא", ירידה בדרגה; זו המשכת אור אין סוף, ברוך הוא, אל הנשמות.

2 וזהו במתן תורה, שעליו נאמר "ביום חתונתו", שכן אז היה זמן הנישואין. שהרי בנישואין, על דרך משל, האיחוד והחיבור הם המשכת הטיפה הנמשכת מן המוח של המשפיע אל המקבל וכו',

כך התורה היא חכמתו ורצונו יתברך בבחינת אין סוף ממש: "חכים ולא בחכמה ידיעא" וכו'.

והמשכה זו, בבחינת אין סוף ממש, נתפסת ונקלטת בנשמות ישראל: שישים ריבוא אותיות התורה הן שישים ריבוא המשכות לשישים ריבוא נשמות ישראל.

ולכן אמרו רבותינו ז"ל שמלמדים את התינוק בבטן אמו את כל התורה וכו', כדי שאור וחיות מאותיות התורה ייתפסו וייקלטו בנשמתו; שהרי הן הארה מאור אין סוף, ברוך הוא, "חכים ולא בחכמה ידיעא" וכו'.

ואז נשמות ישראל נקראות בשם "כלה", המקבלת את הטיפה וכו'. ועיין באדרא זוטא (דף ר"צ ע"ב).

3 ב. והנה בחינת כלה זו, שהיא מקור לנשמות שירדו והתלבשו בגוף, אומרת לבנות ירושלים — הן הנשמות שלא ירדו ועדיין הן בבחינת "טהורה היא", שכן הן כלולות במאצילן בבחינת אין ממש:

אף על פי ש"שחורה אני" מחמת ירידתי לעולם הזה והתלבשוטי בגוף הגשמי, הרי אני נאווה יותר מבנות ירושלים. כי

הנה עניין "שחורה אני" בבחינת כלה הוא כמו שכתוב: "קוצותיו תלתלים שחורות כעורב". "תלתלים" נדרש כ"תלי תלים" של הלכות, שהן "קוצותיו", בחינת

שערות ונימין הנמשכות מן המוח ומתחלקות לריבוי פרטים. כך גם תלי תלים של הלכות נמשכים מחכמה עילאה, "חכים ולא בחכמה ידיעא" וכו', והן בבחינת שחורות.

4 והעניין יובן בהקדמת ביאור הכתוב: "ושער רישיה כעמר נקא", כלומר השערות הן בבחינת לבנונית; ואילו כתוב "קוצותיו תלתלים שחורות" וכו'.

אך העניין הוא שבחינת השערות היא המשכות שמקורן בבחינת חסד ו"רב חסד", הנמשכת ומתפשטת עד למטה, בדומה לשערות הנמשכות לאורך

רב. והן תלי תלים של הלכות ודקדוקי סופרים שבכל מצווה, כמו שכתוב (משלי ד): "סלסלה ותרוממך". "סלסלה" פירושו, כדברי רבותינו ז"ל (ראש השנה כ"ו ע"ב): "קא מהפך בשעריה" וכו'.

אבל יש שעירות הנמשכות ומתלבשות בבחינת לבנונית, שהיא בחינת חסד; אלו הן ההלכות הרבות שבמצוות עשה — בקרבנות, תרומות ומעשרות, ציצית ותפילין, שבת וכו': כיצד לקיים את המצווה בקרבן כדי שיעלה לרצון לפני ה' ויהיה ריח ניחוח וכו'.

5 וכן בכל שאר המצוות, שהן המשכות של חכמה עילאה בבחינת חסד, כדי להעלות דברים גשמיים באמצעות קיומם כמצוותם, ולקשור אותם באור ה' ובקדושתו. אלו הן השעירות הנמשכות מבחינת "שער רישיה כעמר נקא", שהיא הלבון העליון והחסד העליון הנקרא "רב חסד" וכו'.

אבל השעירות השחורות הן ההלכות שנמשכו והתפשטו במצוות לא תעשה, כדי להפריד את הרע מן הטוב ולהרחיקו מן הקדושה, שכן הוא אינו עולה ונכלל באור ה' ובקדושתו.

6 ועל כך נאמר "שחורות כעורב". פירוש "כעורב": כשם שהעורב אכזרי, כך יש בבחינת שעירות אלו צד של אכזריות. שהרי גם בדבר האסור או הפסול וכו'

נמשכים ניצוץ וחיות אלוקיים המחיים ומהווים אותו, שכן בלעדי הניצוץ והחיות האלוקיים לא היה מתקיים כלל; ובכל זאת, הניצוץ האלוקי שבו אינו עולה לרצון לפני ה' כדי להיכלל באורו ובקדושתו יתברך, אלא נדחה החוצה.

והרי זו מעין אכזריות כלפי הניצוץ האלוקי שבו. גם על האדם לנהוג בנפשו במידת אכזריות, להיות סר מרע בבחינת אתכפיא וכו', באמצעות גדרים וסייגים רבים, דקדוקי סופרים, ו"קדש עצמך במותר לך" וכו'.

ולכן הוא נקרא "שחורות כעורב". (ועיין בזהר חלק ג, קל"ב ע"א, ק"מ ע"א, ע"ט ע"ב, קכ"ז ע"ב; חלק ב, קט"ז ע"א.)

ועל כך נאמר "שחורה אני", שכן היא מקבלת את בחינת הטיפה — חכמה עילאה — בבחינת שחורה, כלומר בדמות ההלכות ודקדוקי סופרים, שהן "קוצותיו תלתלים שחורות כעורב", כפי שנתבאר לעיל.

וגם "שחורה אני" בבחינת קיום המצוות המעשיות, הנעשות בדברים המלוכשים בגשמיות ממש; וכוללותן היא צדקה,

שהיא בגשמיות ממש, וחיובה בא לאדם בשל עיסוקו בעולם הזה: הוא עוסק במסחר ומרוויח, ועל ידי כך מתחייב בצדקה. ובשעה שהוא עוסק במסחר הוא שקוע בענייני העולם הזה ממש.

ובכל זאת "ונאווה", שהרי על הצדקה נאמר "וצדקה תרומם גוי": כשאדם נותן צדקה לעני מתוך עמלו ויגיעו, שהם חיי נפשו, הוא מעלה ומרומם את כל הנפש הבהמית שלו ואת חיותה.

7 וזהו [פירוש] "ונתתם חמישית לפרעה": באמצעות הצדקה, שבה הוא נותן חמישית מיגיעו, נעשית בחינת פרעה, שהיא בחינת גילוי, מלשון "כי פרעה אהרן": גילוי אור אין סוף עצמו, ברוך הוא, נמשך על נפשו.

לכן אומרים לפני כל מצווה: "ברוך אתה הוי' אלקינו", כלומר שאור אין סוף, ברוך הוא, יהיה "ברוך" — נמשך — "מעולם ועד עולם", בבחינת "אתה",

כלומר בבחינת גילוי, כאילו הוא נוכח מולו, כך שהווי יהיה ממש "אלקינו": שהאלקות שלו יתברך תיקלט ותיתפס ממש בנפש.

ועל כך אמרו רז"ל: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו"; כלומר, שתורתו, שהיא בחינת חכמה עילאה, תיקלט ותיתפס בו,

כמו אישה שקולטת את הטיפה, על דרך משל. כי אם אור התורה אינו נתפס ונקלט בנשמתו, הרי הוא

כמו אישה שפולטת אותה וכו'. (ראו מה שנכתב בעניין הקליטה לגבי שמיני עצרת, במאמר המתחיל "ה' לי בעוזרי" ובמאמר המתחיל "טוב לחסות", וכן בשאר הדרושים שם).

וזוהו "ונתתם חמישית לפרעה": שבנפשו ממש נעשות בחינת פרעה וגילוי. (ראו מה שנכתב על פסוק זה בעץ חיים, שער ל"א, פרק ז', ובלקוטי תורה [של האריז"ל], פרשת ויגש.) ומתוך כך נמשך "וארבע הידות יהיה לכם", כי

ארבע הידות הן היד הגדולה, היד החזקה, היד הרמה והזרוע הנטויה. היד הגדולה היא כמו שנאמר: "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים".

כלומר, גם בבחינת מצרים יש המשכה והתפשטות של בחינת היד הגדולה, שנמשכה והתפשטה למטה מאוד, אפילו בבחינת מצרים;

כלומר, חסד עליון נמשך בעוצמה רבה כל כך, עד שגם בנפש שפלה, מן הדרגות התחתונות שבעשיה, המלוכשת בגשמיות ממש, עולים הרהורי תשובה.

8 וזהו עניין היד הגדולה. אך ידוע ש"לאום מלאום יאמץ", "זה לעומת זה עשה אלקים", ו"אלמלא הקב"ה עוזרו" וכו'.

עזרה וסיוע אלה נקראים היד החזקה — לנצח ולכבוש וכו'. היד הרמה היא לרומם ולקשור את נפשו בקיום "ואהבת... בכל לבבך" וכו'.

גם הזרוע הנטויה היא בחינת יד, שהרי ביד יש שלושה פרקים, והעליון נקרא זרוע. היא "נטויה", פשוטה למטה-מטה, בבחינת "וימינו תחבקני", כמו אדם המחבק וכו', כדי שלא תהיה חלילה בחינת נפרד וכו'.

כל זה נמשך באמצעות הצדקה, שבאמצעותה "וארבע הידות יהיה לכם לזרע השדה"; כי בזמן הגלות הכול הוא רק בבחינת זריעה, "אור זרוע לצדיק" וכו', כמו שנאמר במדרש.

9 ג. ובבחינת התורה שהיא בבחינת שחורה — ההלכות ודקדוקי סופרים שבמצוות לא תעשה, שהם בבחינת "שחורות כעורב" הנזכרת לעיל:

אמרו רז"ל: "ערכים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה". העניין הוא שהקב"ה ברא את עולמו בשלושה דברים: ספר, סופר וסיפור.

ספר הוא התורה שבכתב, וסופר — שנעלה מבחינת ספר — הוא בחינת תורה שבעל פה. לכן דברי חכמים נקראים "דברי סופרים": הם למעלה מבחינת ספר.

(ראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "זה שמי", במאמר המתחיל "לכך יהגה אימה איה סופר", ובמקום אחר על הפסוק "ושאבתם מים בששון"). [ספר] הוא בחינת התורה שבכתב, שמקורה בחכמה עילאה, והיא בחינת "נר מצווה ותורה אור".

והנה, האור המאיר שבנר בא מהגוון הסמוך לפתילה; אבל הגוון הלבן המקיף אותו אינו מאיר בעצמו, אלא הוא מקור האור, שממנו נמשך ומתפשט האור המאיר. וכך גם דברי חכמים, הנקראים "דברי סופרים", שמהם נמשכת בחינת הספר, בחינת "תורה אור"; והם עצמם בבחינת מקור האור, בחינת המקיף, שהיא בחינת "ישת חושך סתרו".

ולכן רוב דקדוקי סופרים הם במצוות לא תעשה, שבהן יש לתורה גדרים וסייגים רבים יותר מאשר במצוות עשה; שכן במצוות לא תעשה יש יתרון ומעלה על פני מצוות עשה.

כמאמר רז"ל: "זכרי עם ו"ה, רמ"ח; שמי עם י"ה, שס"ה". מצוות לא תעשה הן בבחינת י"ה, שהיא למעלה מו"ה, כי מצוות עשה הן בבחינת שם ו"ה, עלמא דאתגליא.

כי "רמ"ח פיקודין רמ"ח איברים דמלכא": הם כלים ומשכן לחיות הנמשכת ומתפשטת בהם מעצם הנפש. החיות מתלבשת בהם ממש, כך שהאיברים נשמעים לרצונה וכו'.

אבל מצוות לא תעשה הן בבחינת י"ה, שהיא בחינת עלמא דאתכסיא, שכן החיות ואור אין סוף שבבחינה זו אינם מתלבשים בנפש באופן גלוי,

אלא בהעלם, בבחינת "ואתה משמרה בקרבי", משום שאין בנפש כלי ומשכן להשראת אור אין סוף, ברוך הוא, בבחינה זו, באופן שיהיה גלוי ומלוכש ממש,

אלא בבחינת שלילה, בבחינת "לא", כמו שנאמר "בארץ לא זרועה" — שהיא זרועה בבחינת "לא" וכו'. וכמו שהוסבר במקום אחר, זהו עניין דבקות הנפש באלקות למעלה, בשורשה, בבחינת סובב, "ישת חושך סתרו" וכו',

בחינת חושך ולא אור גלוי וכו', שכן אי אפשר להגיע לבחינה זו באמצעות מעשה המצוות שהאדם עושה; אפשר להגיע אליה רק באמצעות מצוות לא תעשה, שהן בחינת שלילה ו"לא" וכו'.

10 ובאמצעות כך "יערה עליו רוח ממרום": אור אין סוף, הסוכב כל עלמין, שורה בנפשו. וכך תתעלה גם נפשו הבהמית, כי

שורש הנפש הבהמית הוא מבחינת פני אריה ופני שור שבמרכבה וכו', משומרי האופנים, שהם למטה מהשרפים וכו'.

אבל נאמר "והאופנים ינשאו לעומתם", וכן "והאופנים ברעש גדול" וכו'. כי השרפים אומרים "קדוש", כלומר מובדל וכו',

"הוי צבאות" — "אות היא בצבא דיליה". "אלף אלפים ורבוא רבב" הוא מספרו של גדוד אחד, ו"לגדודיו אין מספר"; כולם מקבלים חיות רק מבחינת אות אחת. "מלא כל הארץ כבודו":

"כבודו" הוא ל"ב נתיבות חכמה, שכן "אין כבוד אלא תורה"; והיא [התורה] המתלבשת כך ש"מלא כל הארץ", הארץ התחתונה הזאת, תהיה מלאה בה בבחינת "כבודו",

כלומר בבחינת זיו והארה בלבד. והאופנים, המקבלים מהם, "ינשאו לעומתם" וירעשו "ברעש גדול", מפני עוצם קדושתו של אור אין סוף, שכפי ששמו מעיד עליו אין לו סוף וכו'.

11 והנה, "לא ברעש ה'", "ואחר הרעש אש": בבחינת צמאון ותשוקה, עד כלות הנפש ממש, בבחינת ביטול והתכללות באור אין סוף, ברוך הוא, למעלה מכפי שהנפש יכולה לשאת. וצמאון ותשוקה אלה אינם לבחינת "כבודו", שהיא זיו והארה בלבד,

אלא לבחינת "את השמים ואת הארץ אני מלא" — בחינת "אני" ממש, כלומר השראת אין סוף עצמו, הסובב כל עלמין.

12 וזהו "והאופנים ינשאו": הם מתנשאים לעומת השרפים ולמעלה מהם. מן הצמאון והתשוקה האלה נמשכת בחינת "צמאה לך נפשי" וכו', "כן בקודש חזיתך". "קודש" הוא מילה בפני עצמה, בחינת קדוש ומובדל; "חזיתך" — שתהיה התגלות אלקות,

וכמו שיהיה לעתיד: "ונגלו כספר השמים", ונאמר "השמים החדשים והארץ החדשה". לא יהיו עוד שמים וארץ גשמיים המעלימים ומסתירים את כבוד ה', כך שייראו כיש וכדבר בפני עצמם.

שהרי בכל דבר נמשך אור אין סוף, ברוך הוא, כמו שנאמר "והר סיני עשן כולו": עולם, שנה, נפש. "עולם" הוא ממד המקום, שאליו נמשכת בחינת אין סוף, כמו שנאמר "הנה מקום אתי".

13 וכך גם בבחינת שנה, בבחינת הזמן: "מלך, מלך וימלוך" — עבר, עתיד והווה; הכול הוא בבחינת אין סוף וכו'.

וכך גם בנפש יש הארה מאור אין סוף: "וכל החיים יודוך סלה", וגן עדן העליון והתחתון; ויש גן עדן למעלה מגן עדן, עד אין קץ ותכלית, בעילוי אחר עילוי וכו'.

14 ולעתיד, כאשר העולם והחומריות והגסות שבו יזדככו, אזי "עין בעין יראו" וכו'. וזהו "שחורה אני ונאווה": על ידי

בחינת "שחורה", שהיא דבקות הנפש [בה'] באמצעות קיום ושמירת מצוות לא תעשה, שהן בבחינת "שחורות כעורב", על ידי זה יהיה לעתיד גילוי אור אין סוף ברוך הוא הסובב כל עלמין,

שהוא למעלה מגדר העולמות, ולמעלה ממה שהנפש יכולה לשאת, אלא בבחינת שלילה — "ארץ לא זרועה".
ובבחינה זו היא נאווה יותר מבנות ירושלים וכו'.

(ועיין מה שנכתב בעניין "שחורה אני ונאווה" בדיבור המתחיל "קול דודי", שהכוונה לתורה שבעל פה וכו', והוא על דרך מה שנתבאר למעלה בעניין דברי סופרים וכו'. ועיין בפרשת בראשית, דף מ"ט סוף עמוד א; ובסה"מ, סימן קל"ז, ובסוף חלק א, סימן ה; ובפרשת שמות, י"ד ע"א; ובפרשת אחרי, דף נ"ט ע"ב; בלק, קצ"א ע"א.)

ביאור ענין שחורה אני ונאווה

ביאור על "שחורה אני ונאווה"

1 ביאור ענין "שחורה אני ונאווה". זהו מאמרה של כנסת ישראל אל "בנות ירושלים", שהן הנשמות המופשטות מן הגוף.

הענין הוא שהשכינה היא מלכות דאצילות, המתלבשת בבריאה, יצירה ועשיה, ככתוב: "ושכנתי בתוכם", וכן: "השוכן אתם בתוך טומאותם". היא האומרת: "שחורה אני, ואף על פי כן נאווה".

וביאור "בנות ירושלים" הוא שהנשמות היו תחילה כלולות בבחינת עיבור באצילות, ואחר כך נמשכות בבחינת לידה בבריאה, יצירה ועשיה (ועיין במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "הים ראה וינוס").

ואז נעשו בעלי גבול, כי בחינת אין סוף אינה אלא באצילות, ששם מסתיימת הארת הקו והחוט מאור אין סוף וכו' (ועיין במה שנכתב על כך בביאור על הפסוק "מי מנה עפר יעקב").

מה שאין כן בבריאה, יצירה ועשיה: לא רק המלאכים — מיכאל באהבה וגבריאל ביראה ובפחד, וכן האומרים "קדוש" במשך שתיים-עשרה שעות וכו' — כולם בבחינת גבול וכו'; וכן המלאכים שקטרגו ואמרו "מה אנוש" — הושיט אצבעו וכו',

כי אינם יכולים לקבל יותר מבחינת הגבול והמידה שבהם. וזהו שכתוב: "להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו" — לא כל מידת מלכותו יתברך מלובשת בהם,

אלא רק כבוד וזיו; ואף על פי כן, הזיו הזה, שהוא מעט מזער מהדרו, הוא כל מה שיש להם וכו'. ולא רק המלאכים, אלא אפילו הנשמות,

כגון נשמות האבות אברהם, יצחק ויעקב: יש בחינת אברהם, יצחק ויעקב באצילות, ששם "איהו וחיהו חד"; אבל אברהם, יצחק ויעקב שבבריאה הם בבחינת בעלי גבול וכו'.

2 בחינת גבול זו נוצרת בלידת הנשמות בבריאה, יצירה ועשיה. לא כן בבחינת עיבור באצילות: שם "איהו וחיהו" וגרמוהי חד".

כי שם מאיר אור אין סוף. הנשמות הללו, הנמצאות בבחינת עיבור, נקראות "בנות ירושלים": מכיון שהן בבחינת עיבור בתוך מלכות, הן נקראות בנות; והן נקראות על שם ירושלים, משום שהן מקבלות יראה שלמה, שלמות היראה, בבחינת ביטול אמיתי של "איהו וחיהו חד" שבאצילות.

3 והנה אמירת השכינה אליהן "שחורה אני, ואף על פי כן נאווה": "שחורה אני" בירידתי בקרב בעלי גבול, שכן השחרות נוצרה מן המרירות על ריחוקה הרב מיחודא עילאה.

ועל כך מתעוררת רחמנות גדולה, כמאמר "אלקי עולם, ברחמיך הרבים" וכו'. ואז נקראת המלכות "שחרחרת" — שתי בחינות של שחרות.

הראשונה נובעת מן המרירות האמורה. "ומבשרי אחזה" — אדם מכיר בנפשו את המרירות, כדי לעורר רחמים רבים על נפשו; מקומה של מרירות זו בלב, בחלל השמאלי המלא דם וכו'.

ועל בחינת מרירות זו שבמלכות נאמר "שזפתני השמש". כלומר, יחודא עילאה, שנקרא "שמש ומגן", "שזפתני": כשאני נזכרת בבחינת יחודא עילאה, נוצרת שחרות ומרירות כאמור. וכפי שפירש בפרשת תזריע (דף מ"ה ע"ב): "שזפתני השמש" — השמש הסתלקה ממני ואינה מאירה לי וכו'.

ענין שם. (וזהו ענין מאמר חז"ל שמצות נר חנוכה היא "משתשקע החמה". פירוש: עיקר ירידת המלכות לבריאה, יצירה ועשיה הוא בזמן שבית המקדש אינו קיים; אז מתקיים בה "הסתלקה ממני השמש" וכו', וזהו ענין "משתשקע החמה").

ולהאיר אותה עושים זאת באמצעות נר חנוכה, כפי שנכתב על כך בביאור על הפסוק "רני ושמחי בת ציון" וכו': האור, השמן והפתילה וכו' נמשכים כולם גם למטה וכו'; ענין שם.

והנה מצות נר חנוכה היא מדברי סופרים, שהיא בחינת מקור האור וכו'; ועל ידה נמשכת בחינת "ונאווה" לתוך בחינת "שחורה אני", כאמור. והשחרות השנייה היא עצם הירידה להתלבש במצוות מעשיות, ולא רק מחמת "שזפתני השמש",

אלא בגלל הגשמיות שבעצם הירידה, כאשר היא מתלבשת בדברים גשמיים שבהם מקיימים את המצוות: קרבנות מבעלי חיים, ציצית מצמר, תפילין מקלף וכו'.

(וענין במה שנכתב בפרשת במדבר, בסוף המאמר המתחיל "וידבר וגוי במדבר סיני", על בחינת ומדרגת הרחמנות של שנים־עשר השבטים, לעורר רחמים על ניצוץ אלוקי שירד ממקום כבודו וכו',

והרחמנות של בחינת שבעים הנפש יוצאי ירך יעקב — לעורר רחמים רבים מאוד על נפשו, לא רק מפני הירידה, שירדה ממקום כבודה, אלא גם מפני שהתלבשה בגוף החומרי; ענין שם.

וזהו ענין שתי בחינות השחרות האמורות: הראשונה, שירדה ממקום כבודה; השנייה, שגם התלבשה בגוף החומרי וכו').

והנה זו נחמתה: אף על פי ש"שחורה אני", בכל זאת "ונאווה", שכן דווקא מן השחרות הזאת נעשית בחינת "ונאווה". כי

הנה על ידי השחרות שבמרירות הריחוק נאמר "ורב תבואות בכח שור", כי "כד אתכפיא סטרא אחרא אסתלק" וכו'.

ועל ידי השחרות שבהתלבשות במצוות מעשיות: המצוות הן תרי"ג אורחין, ועם שבע המצוות מדברי סופרים הן תרי"ך, בחינת כתר,

דהיינו רצון עליון. כי יש רצון תחתון המתפשט מחכמה ובינה אל המדות; אבל הרצון העליון הוא הממוצע בין המאציל לנאצלים, כידוע.

4 וזהו "ונאווה" יותר מבנות ירושלים, שהן הנשמות שבאצילות. אף שמדורן ומשכנן הוא באצילות עצמה ואין להן ירידה לבריאה, יצירה ועשיה,

הנה חיותן וקיומן הם מבחינת אותיות, כי שישים ריבוא הנשמות הן שישים ריבוא אותיות התורה, והאותיות הן בחינת כלים; אלא שהנשמות הן מפנימיות הכלים, ובכל זאת הן בחינת כלים. לא כן בירידת המלכות:

היא עולה לבחינת האורות (ועיין במה שנכתב על כך על הפסוק "ושמתי כדכד"), ולא זו בלבד, אלא שהיא עולה מעלה מעלה, עד רום המעלות, עד עצמותו של אין סוף הפשוט וכו'.

5 "כאהלי קדר". אברהם שממנו יצא וכו': בחינת קדר — סיגים ופסולת. ובכל זאת יש בו מעט חיות של קדושה, שאם לא כן היה כלה ונפסד;

אלא שחיות זו היא בבחינת מקיף. וזהו עניין הלבונה שבאחד-עשר סממני הקטורת: עשרת הסממנים מתלבשים בקליפות, והאחד-עשר הוא בבחינת מקיף, שכן הוא לבן בעצם וכו'.

וזהו "כאהלי קדר": יש להם אוהל ומקיף. כך גם יש אצלי בחינת אוהל ומקיף מבחינת יחודא עילאה — "ששזפתני השמש" וכו', "שמש ומגן" וכו'.

(כלומר, אם יש בחינת מקיף המחיה אותם, שהם משבירת הכלים וכו', על אחת כמה וכמה שנמשכים מקיפים עליונים באמצעות קיום המצוות המעשיות, שהן תיקון ובירור קליפת נוגה, כדי שיתקיים "ובערת הרע" וכו'.

ועיין במה שנכתב להלן, בסוף המאמר המתחיל "לסוסתי ברכבי פרעה דמיתין", וכן במאמר המתחיל "ויהי בשלח פרעה", בעניין "לעושי רצונו — על אחת כמה וכמה".

6 "כיריעות שלמה" — מקיפים נעלים יותר. יש שתי בחינות במקיפים: הראשונה, אלה המתגלים כעת; והשנייה, אלה שיתגלו רק בימות המשיח (ועיין במה שנכתב על כך בפרשת שמות, בביאור על הפסוק "הבאים ישרש" וכו').

ואותם מכנים "יריעות שלמה" על שם הפסוק "או יחזיק במעוזי יעשה שלום ליי". פירוש: עניין השלום הוא חיבורם של שני הפכים,

כלומר, שאורות עליונים, שטבעם לעלות ולהסתלק למעלה, יאירו למטה. ונאמר "שלום" פעמיים: שלום בפמליה של מעלה ושלום בפמליה של מטה. הפמליה של מטה — חיבור

מלכות דאצילות, שתהיה עתיק לבריאה; ופמליה של מעלה — המשכה וחיבור מבחינת אין סוף, ככתוב "כולם בחכמה עשית", שהחכמה נקראת עשיה וגשמיות לפניו יתברך, ותהיה עתיק לאצילות.

(ועיין במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "צאינה וראינה במלך שלמה"). וכל העוסק בתורה לשמה, על ידי קריאה באותיות התורה, ממשיך זאת.

וזהו "אשר יקראוהו באמת". "באמת" — זו התורה, כי חכמה נקראת אמת, ו"אורייתא מחכמה נפקת" וכו'.

"ויקראוהו באמת" פירושו שבתוך האמת יקראו לו וימשיכוהו וכו'. ונקרא "יריעות שלמה" בה' — ה' עילאה וה' תתאה.

7 והנה עניינם של שלום ושלמה עצמם הוא בבחינת התלבשותו בעולמות ועשיית שלום ביניהם. אבל "כיריעות שלמה" פירושו אורות מקיפים עליונים, שאין כמותם כלל בקליפות.

כי "אהלי קדר", בחינת לבונה, הם כנגד בחינת המקיף של הקדושה; אבל כנגד "יריעות שלמה" אין כלל דבר המקביל להן, והדבר יתגלה דווקא לעתיד לבוא וכו'.

8 וזהו "שחורה אני" בשני סוגי השחרות שנזכרו לעיל, ואף על פי כן "ונאווה", כנזכר לעיל. והנה כל זה נרמז גם בפסוק "מפני שיבה תקום" וכו'.

פירוש: "שיבה" היא מה שנאמר "ושער רישיה כעמר נקא" — השערות הן בבחינת לבנונית, והן ההלכות הרבות שבמצוות עשה. "והדרת פני זקן" הוא מה שנאמר "קווצותיו תלתלים שחורות כעורב"; וכמאמר רז"ל, "זקן" פירושו מי שקנה חכמה.

והן ההלכות שנמשכו ונתפשטו במצוות לא תעשה וכו'. "ויראת מאלקיך" הן דברי סופרים ושבע מצוות דרבנן, וכמאמר רז"ל: "חמורים דברי סופרים מדברי תורה". "אני הוי" — שהכול אחד.